

Gemeente Amsterdam
Bureau Onderzoek en Statistiek

Monitor EU-migranten

Projectnummer: 12170

In opdracht van: Dienst Wonen, Zorg en Samenleven

ir. H. Booi

dr. E. Lindeman

drs. J. Slot

Oudezijds Voorburgwal 300

1012 GL Amsterdam

Telefoon 020 251 0474

h.booi@os.amsterdam.nl

Postbus 658

1000 AR Amsterdam

Fax 020 251 0444

www.os.amsterdam.nl

Amsterdam, augustus 2013

Inhoud

Inleiding	5
1 Vestiging in Amsterdam	9
1.1 Recent gevestigden en vestigingsmotieven	13
1.2 Samenstelling van groep EU-migranten	16
1.3 Schatting van niet-geregistreerde Oost-Europeanen	18
1.4 Samenvatting	20
2 Werk	21
2.1 Huidige werksituatie	21
2.2 Ondernemers	25
2.3 Samenvatting	26
3 Inkomenssituatie en gebruik sociale voorzieningen	27
3.1 Inkomenssituatie	27
3.2 Minimahuishoudens en bijstandsafhankelijkheid	29
3.3 Dak- en thuislozen	30
3.4 Samenvatting	32
4 Huisvesting	33
4.1 Type woning	34
4.2 Illegale huisvesting	36
4.3 Samenvatting	37
5 Taal en onderwijs	39
5.1 Opleidingsniveau	39
5.2 Inburgeringscursus en taalbeheersing	39
5.3 Schoolprestaties leerlingen	41
5.4 Studenten	43
5.5 Samenvatting	45
6 Criminaliteit, overlast en prostitutie	47
6.1 Criminaliteit	47
6.2 Overlast	48
6.3 prostitutie	49
6.4 Hulp aan “gestrande” EU-onderdanen	51
6.5 Samenvatting	53
7 Conclusie	55

Inleiding

Achtergrond

Sinds de uitbreiding van de Europese Unie in 2004 met tien landen (Polen, Tsjechië, Slowakije, Slovenië, Hongarije, Estland, Letland, Litouwen, Cyprus en Malta) en in 2007 met Bulgarije en Roemenië, is er een migratiestroom op gang gekomen vanuit Oost-Europese landen naar West-Europa. Veelal gaat het om arbeidsmigratie.

In de eerste jaren na de toetreding leek het vooral om werk in de land- en tuinbouw te gaan en was de instroom naar Amsterdam, waar deze sector nauwelijks aanwezig is, beperkt. Inmiddels is duidelijk dat Oost-Europeanen in veel verschillende beroepsgroepen te vinden zijn en komt een deel ook voor studie naar Nederland toe. Het aandeel dat naar Amsterdam toe komt is dan ook gegroeid. Daarnaast is er sinds het begin van de economische crisis in 2008 ook een migratiestroom op gang gekomen vanuit Zuid-Europa. Met de meeste Europeanen in Amsterdam gaat het goed, zij werken of studeren. Maar met de groei zijn ook de signalen van misstanden en problemen met deze groep toegenomen. In 2011 is er een coördinerend wethouder benoemd en is er een inventarisatie uitgevoerd door de gemeente (dienst WZS) op mogelijke knelpunten bij deze groep, de 'Inventarisatie, Effecten EU-migratie naar Amsterdam'. De gegevens die O+S voor deze inventarisatie heeft aangeleverd, zijn ook verwerkt in de fact sheet 'Oost-Europeanen in Amsterdam'. Uit de inventarisatie bleek dat er op een aantal terreinen wel problemen zijn, naast de toegenomen vraag in de winterkoudeopvang werd er een oververtegenwoordiging van Oost-Europeanen geconstateerd in criminaliteit en prostitutie. Ook werd er een toename van (arbeids)migranten geconstateerd bij handhaving van illegale bewoning.

Naar aanleiding hiervan is besloten de groep nieuwe migranten in Amsterdam structureler te volgen en een monitor EU-migranten op te zetten. O+S heeft opdracht voor een dergelijk onderzoek gekregen van de Dienst Wonen Zorg en Samenleven. Dit rapport betreft de eerste rapportage van deze monitor.

De monitor gaat over alle Europeanen die gebruik kunnen maken van vrij verkeer van goederen en mensen. Het gaat daarmee om de landen uit de Europese Unie en landen waarmee aparte verdragen zijn opgesteld (Noorwegen, Zwitserland, IJsland en Liechtenstein).

Waarom een Amsterdamse monitor EU-migranten?

Uit de onderzoeken van het Nicis bleek dat iedere regio of stad andere groepen EU-migranten aantrekt. Ook de mate waarin regio's migranten uit EU-landen aantrekt verschilt. Landelijk onderzoek, of onderzoek uit andere regio's is daarmee niet direct te vertalen naar de situatie in Amsterdam. Er is daarom behoefte aan een Amsterdamse monitor die ingaat op de omvang en ontwikkeling van de migratie en de aard van de migratie. Wie komen er naar Amsterdam toe? Welke motieven spelen daarbij een rol? Welke problemen spelen er werkelijk in Amsterdam; gaat het om incidenten of zijn de problemen structureler? Op basis hiervan is het mogelijk te bepalen of en welk beleid gevoerd moet worden.

Databronnen

De gegevens in deze monitor zijn gebaseerd op registratiegegevens (bijv. GBA, Kamer van Koophandel) en resultaten van eerdere onderzoeken. Bij deze gegevens is zoveel mogelijk uitgegaan van alle Europese arbeidsmigranten, waarbij een indeling in Noord-, West-, Zuid- en Oost-Europa is aangehouden. Tenzij anders aangegeven gaat het hier om de definitie van herkomstgroepen van het CBS, waarbij de persoon en/of de ouders geboren zijn in een Europees land.

Daarnaast heeft O+S ter verdieping een enquête gehouden onder recent, vanaf 2004, gevestigde Zuid- en Oost-Europeanen die minimaal 18 jaar waren bij vestiging. Er is gestreefd naar een respons van 175 onder Zuid-Europeanen (50 Italianen en 50 Fransen, 25 Spanjaarden, 25 Grieken en 25 Portugezen) en 275 Oost-Europeanen (waarvan 75 Polen, 75 Bulgaren, 75 Roemenen en 50 overig).

De potentiële respondenten hebben eerst een brief gekregen met de vraag online mee te doen aan het onderzoek. Een deel van de mensen die niet online heeft meegedaan is face-to-face geënuquêteerd. Een enquêteur (waar mogelijk met dezelfde achtergrond en/of de taal sprekend) is bij hen aan de deur geweest.

Face-to-face enquêteren op huisadres werkte niet goed bij met name de Bulgaarse groep. Dit had verschillende redenen, zij waren niet thuis of woonden niet meer op dat adres, of het adres bleek geen woonadres te zijn. Om deze groep te bereiken is daarom geënuquêteerd bij de Bulgaarse winkel in Nieuw-West. Op deze manier zijn 18 Bulgaren bereikt. Daarnaast zijn er nog vier Polen, 2 Fransen en één Spanjaard buiten de steekproef om geënuquêteerd.

Tabel 1 Responsoverzicht enquête EU-migranten

	uitstuur	respons online	respons ftf	respons totaal	responspercentage online
Polen	716	76	21	97	11%
Roemenië	702	74	8	82	11%
Bulgarije	700	44	32	76	6%
Estland	22	0	3	3	0%
Letland	32	4	2	6	13%
Litouwen	62	8	2	10	13%
Hongarije	154	18	4	22	12%
Tsjechië/Slowakije	181	26	3	29	14%
Spanje	241	32	5	37	13%
Frankrijk	466	43	5	48	9%
Griekenland	242	43	3	46	18%
Italië	483	85	0	85	18%
Portugal	237	32	6	38	14%
totaal	4238	485	94	579	11%

bron: enquête O+S

De enquêtes zijn in de maand augustus en september 2012 gehouden.

De enquête is gehouden om meer zicht te krijgen op de arbeidsmigranten op onderwerpen die niet via registraties naar voren komen. Het gaat met name om

migratiemotieven, (tevredenheid over) de huisvestings- en werksituatie en de toekomstplannen. Daarnaast gaat het om de netwerken die ze gebruiken om werk of huisvesting te vinden en de banden met het geboorteland.

De respons op enquêtes is altijd scheef, hoger opgeleiden doen eerder mee met onderzoeken dan lager opgeleiden. Dit geldt nog sterker voor online onderzoek. Door het veldwerk aan te vullen met face-to-face enquêtes zijn er wel meer lager opgeleiden bereikt. Bij de verwerking van de gegevens is rekening gehouden met deze vertekening. Het bestand is niet gewogen, mede omdat niet bekend is hoe de werkelijk verhouding is in opleidingsniveaus in deze groep. Wel is zeker dat de groep lager opgeleiden veel groter is dan in de respons van de enquête. Wanneer hoger en lager opgeleiden sterk van elkaar verschillen op een enquêtevraag is er geen totaalcijfer te geven en wordt alleen over de subgroepen gerapporteerd.

In de verschillende hoofdstukken worden zowel de enquêtegegevens als de andere databronnen gebruikt om een beeld te schetsen van de arbeidsmigranten in Amsterdam.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op welke EU-migranten zich vestigen in Amsterdam en welke redenen ze hiervoor hebben. Vervolgens wordt in hoofdstuk 2 beschreven wat voor werk de migranten doen en in hoofdstuk 3 van welke sociale voorzieningen ze gebruik maken. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op het type huisvesting dat ze vinden in Amsterdam. Hoofdstuk 5 geeft een beschrijving van het opleidingsniveau van de migranten, taalbeheersing en onderwijs en in hoofdstuk 6 wordt ingegaan op criminaliteit en prostitutie. Tot slot worden in hoofdstuk 7 conclusies getrokken.

1 Vestiging in Amsterdam

Inwoners van de Europese Unie mogen zich overal binnen de Unie vrij vestigen. In 2012 zijn er 27 landen lid van de Europese Unie. Daarnaast zijn er ook afspraken over vrij verkeer van mensen en goederen tussen een aantal Europese landen (Noorwegen, Zwitserland, IJsland, Liechtenstein) die niet aan de Unie deelnemen. In onderstaande tabel staan alle Amsterdammers afkomstig uit de EU en uit deze landen, in dit rapport worden zij de EU-migranten genoemd.

Tabel 1.1 Amsterdammers naar herkomstland (EU, EER en Zwitserland), 2012

Zweden	1.170
Denen	731
Finnen	653
Noren	505
IJslanders	109
subtotaal Noord-Europeanen	3.168
Polen	4.110
Bulgaren	3.034
Roemenen	2.146
Tsjechen/Slowaken	1.676
Hongaren	1.534
Esten/Letten/Litouwers	811
subtotaal Oost-Europeanen	13.311
Italië	5.550
Frankrijk ¹	5.428
Spanje	4.308
Portugal	3.318
Griekenland	1.456
Cyprus /Malta	183
subtotaal Zuid-Europeanen	20.243
Duitsland	17.448
Groot-Brittanië	10.389
België	4.747
Zwitserland	1.420
Ierland	1.230
Oostenrijk	1.198
Luxemburg	110
subtotaal West-Europeanen	36.542
totaal Europeanen	73.264

bron: O+S

¹ Frankrijk is bij Zuid-Europa geteld, omdat hier evenals andere Zuid-Europese landen een toename van is in Amsterdam en omdat zij daarom ook onderdeel zijn van de enquête.

In totaal gaat het om ruim 73.000 personen. De grootste groep zijn de Duitsers met bijna 18.000 personen. Daarna volgen de Britten met 10.000 personen. Op afstand volgen daarna de Italianen, Fransen en Belgen (rond de 5.000), en de Spanjaarden en Polen (beiden ruim 4.000).

Ontwikkelingen in aantal EU-migranten

Met ruim 73.000 vormen deze Europeanen bijna een tiende deel van alle Amsterdammers. De EU-migranten nemen sterk toe in de afgelopen jaren, in 2007 ging het nog om minder dan 60.000 personen. Met name uit Zuid- en Oost-Europa is er een toename.

In de periode voor 2002 waren de verschuivingen minder groot. Het aantal Europeanen in Amsterdam nam in deze periode toe van 53.000 naar iets minder dan 56.000. De toename was er bij alle delen van Europa, behalve bij de West-Europeanen, deze groep nam wat af.

Tabel 1.2 Europeanen uit EU of EER landen in Amsterdam, 1992 en 2007-2012²

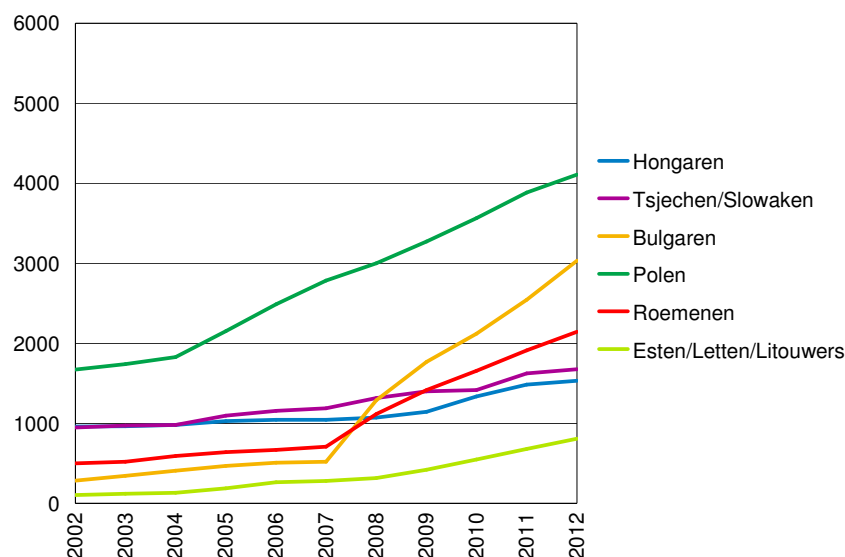
	1992	2002	2004	2007	2010	2012	% groei 2007-2012
Noord-Europa	1568	2443	2579	2647	2883	3168	20
West Europa	34234	33499	33914	33663	35073	36542	9
Oost-Europa	3772	4474	4922	6533	10648	13311	104
Zuid-Europa	13665	15302	15669	15813	18219	20243	28
Europa	53239	55718	57084	58656	66823	73264	25

bron: O+S

Het totaal aantal Europeanen is in vergelijking met 2007 met 25% toegenomen (zie tabel 1.2). De sterkste stijging zien we voor de Oost-Europeanen: een stijging van 104%. Binnen de groep Oost-Europeanen is het aantal Polen en het aantal Bulgaren (vanaf 2007) het sterkst gestegen (zie figuur 1.3) en binnen de groep Zuid-Europeanen zien we vanaf 2007 een sterke stijging in het aantal Italianen, Fransen en Spanjaarden (zie figuur 1.4).

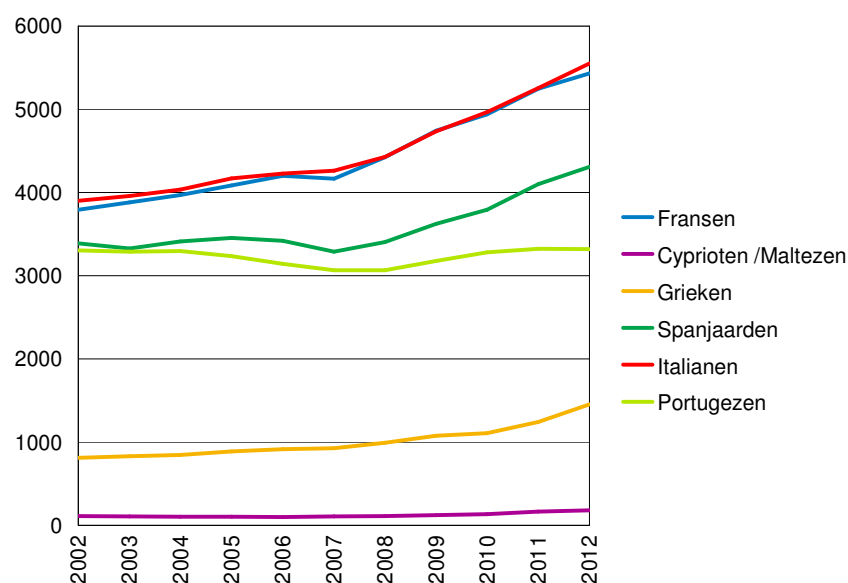
² Het gaat om alle Europese landen van waaruit vrijverkeer van goederen en diensten geldt. Dit zijn de landen die lid zijn van de Europese Unie en de landen die lid zijn van de Europese Economische Ruimte (Noorwegen, IJsland, Liechtenstein zijn niet lid van de EU, wel van de EER) en Zwitserland. Landen die erbuiten vallen zijn de voormalig Joegoslavië (exclusief Slovenië) en Albanië.

Figuur 1.3 Oost-Europeanen in Amsterdam, 2002-2012

bron: O+S

Figuur 1.4 Zuid-Europeanen in Amsterdam, 2002-2012

bron: O+S

Europeanen komen relatief vaak naar Amsterdam toe, in plaats van naar andere delen van Nederland. In totaal woont 8% van de Europeanen in Nederland in Amsterdam (gemiddeld woont 5% van de Nederlanders in Amsterdam). Dit geldt in sterke mate voor de verschillende Noord-Europese (15%) en Zuid-Europese landen (13%) en de Bulgaren (15%) en Roemenen (13%). Opvallend is dat Polen relatief weinig naar Amsterdam toe komen (4%).

Vestigers per jaar, verblijfsduur, vertrek

Een groot deel van de Europeanen in Amsterdam woont er al langere tijd of is in Nederland geboren en heeft ouders uit een ander Europees land. In de regel kijken zij

weinig af van autochtone Amsterdammers in sociaal-economische en sociaal-culturele participatie en bij deze groep is ook weinig verandering te verwachten. Interessanter is het om te kijken naar de Europeanen die zich recent in Nederland hebben gevestigd. Op deze groep wordt ook beleid gericht.

Tabel 1.5 laat het aantal Europeanen zien die als volwassene na 2004 naar Nederland zijn gekomen. Het gaat in totaal om ruim 27.000 Europeanen die tussen 2004 en 2012 in Amsterdam zijn komen wonen. Bij Oost-Europeanen in Amsterdam gaat het voor een groot deel (64%) om recente vestigers. Noord-Europeanen en Zuid-Europeanen volgen hierna met respectievelijk 44% en 39% recente vestigers. Bij West-Europeanen is het aandeel het laagst: 26%.

Tabel 1.5 Europeanen uit EU of EER landen die na 2004 zijn gevestigd in Nederland, 2012

	2012	% van totale herkomstgroep
Noord-Europa	1384	44
West Europa	9627	26
Oost-Europa	8518	64
Zuid-Europa	8006	39
Europa	27535	38

bron: O+S

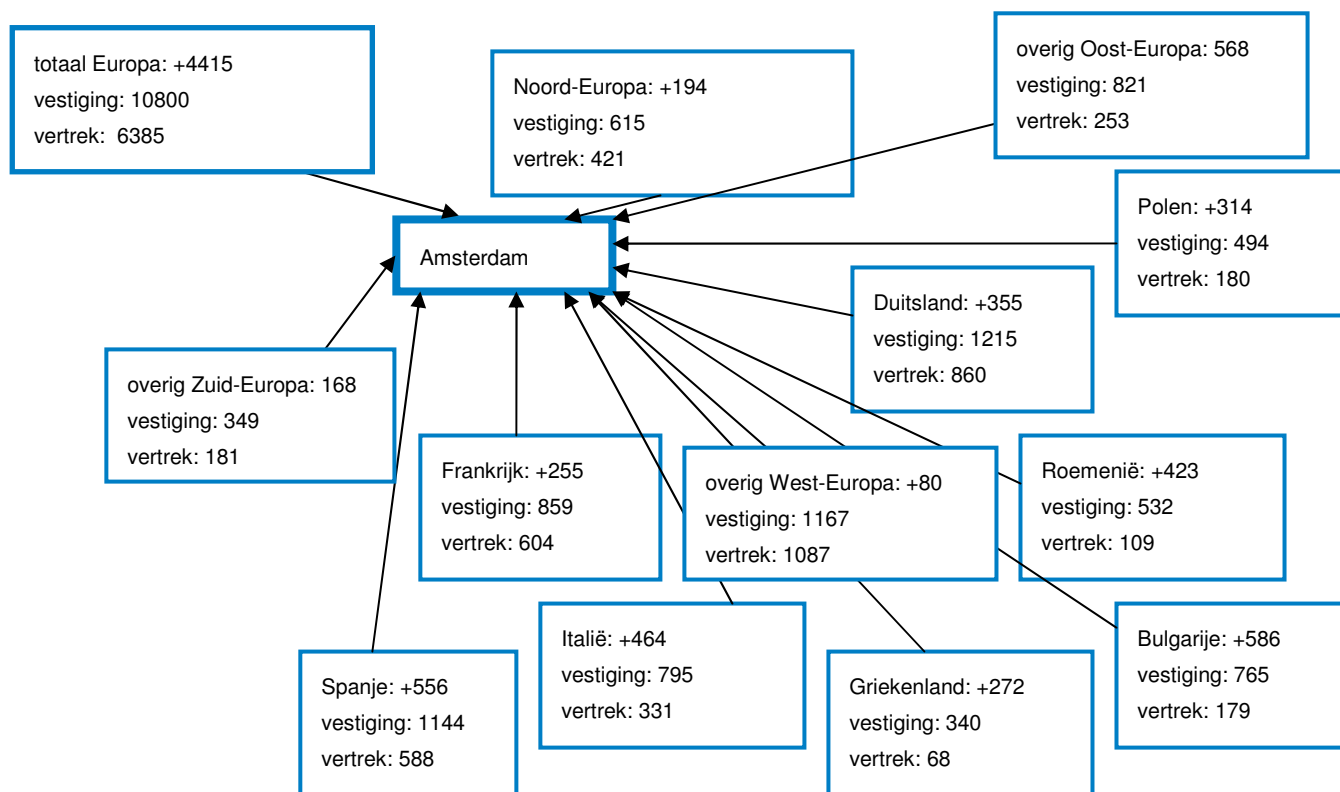
Migratiesaldo binnen Europa

De Europese Unie maakt vrij reizen mogelijk en veel Europeanen maken daar gebruik van. Onderstaande figuur laat de verhuisbewegingen zien van en naar Amsterdam vanuit de Europese landen (ongeacht herkomst of nationaliteit van de verhuizende). Vanuit bijna alle Europese landen is er een positief migratiesaldo: er gaan meer mensen van andere Europese landen naar Amsterdam toe dan er mensen vertrekken naar die landen. In 2011 was alleen het migratiesaldo naar Zwitserland (-4) en naar België (-52) negatief.

Hieronder staan de landen weergegeven met het hoogste positieve migratiesaldo.

Bulgarije (+586) en Spanje (+556) spannen de kroon, daarna volgen Italië (+464) en Roemenië (+423). Ook vanuit Polen (+314), Duitsland (+355), Griekenland (+272) en Frankrijk (+255) is het migratiesaldo groot.

Figuur 1.6 Migratiesaldo naar land van vestiging en land van vertrek, 2011

bron: O+S

1.1 Recent gevestigden en vestigingsmotieven

Amsterdam is voor veel migranten een bewuste keuze. Voor ruim de helft van de ondervraagde Oost- en Zuid-Europeanen in de enquête, was Amsterdam vaak de enige optie in Nederland om te gaan wonen (respectievelijk 55% en 59%). Dertien procent is toevallig in Amsterdam terecht gekomen. Dat geldt wat vaker voor Roemenen (20%). Een kwart van de ondervraagde Oost- en Zuid-Europeanen heeft ook andere plaatsen in Nederland overwogen: 10% alleen in de regio Amsterdam, 15% ook daar buiten. Dit geldt zowel voor hoger als voor lager opgeleiden. Wel geven de migranten die hier voor studie zijn gekomen vaker aan ook andere plaatsen buiten de regio Amsterdam te hebben overwogen (24% t.o.v. 15% gemiddeld), wellicht overwogen zij ook andere plaatsen om te gaan studeren.

De meesten zijn dan ook direct in Amsterdam komen wonen: acht van de tien ondervraagden kwam meteen in Amsterdam wonen. Zuid-Europeanen (85%), Bulgaren (84%) en Roemenen (83%) deden dit wat vaker dan de overige Oost-Europeanen (73%). Met name Polen (37%) geven vaak aan eerst elders in Nederland te hebben gewoond. Dit komt overeen met het gegeven dat met name Polen relatief weinig voor Amsterdam kiezen.

Een deel van de migranten pendelt eerst tussen het herkomst- en arbeidsland. Een deel kiest er dan uiteindelijk voor meer permanent in het arbeidsland te gaan wonen. Achttien procent van de ondervraagden had voordat ze zich voor langere tijd in Nederland vestigde al eerder tijdelijk (minimaal 3 maanden) in Nederland gewoond. Dit geldt in mindere mate voor de ondervraagde Roemenen (9%), en Fransen en Spanjaarden (beide 11%). Bij de andere herkomstlanden ligt het aandeel boven de 20%. Opleidingsniveau of migratiemotief hebben hier geen invloed op.

Een iets grotere groep had al wel in een ander Europees land gewoond dan Nederland: 36% geeft dit aan. Dit verschilt niet naar herkomstland. Oost-Europeanen, uitgezonderd de Roemenen en Bulgaren, hebben vaak in Groot-Brittannië gewoond, Bulgaren vaak in Duitsland, Roemenen wat vaker in Frankrijk. Zuid-Europeanen die al eerder ergens anders hadden gewoond, woonden ook vaak in Groot-Brittannië. Spanjaarden woonden daarnaast vaak in Frankrijk.

De meeste migranten komen alleen: zes van de tien (58%) ondervraagden kwamen alleen in Nederland wonen. Dat verschilt niet tussen de herkomstlanden. Drie van de tien (27%) kwamen met hun partner hier wonen. Een kleine groep kwam met kinderen (plus partner 4%, éénouder 2%), met vrienden (6%) of met familieleden (2%). Wanneer migranten niet alleen komen verschilt de migratiesamenstelling wel: Zuid-Europeanen kwamen vaker met hun partner (32%) dan Oost-Europeanen (22%). Oost-Europeanen kwamen vaker met vrienden of familieleden (11% tegenover 4% onder Zuid-Europeanen).

Vestigingsmotief

Ongeveer de helft van de ondervraagde EU-migranten kwam naar Nederland om te werken, om geld te verdienen, dit geldt vaker voor lager opgeleiden (64%), dan voor universitair opgeleiden (42%). Universitair opgeleiden kwamen wat vaker om te studeren (26%). Ongeacht opleidingsniveau noemde 18% de liefde of een huwelijk als belangrijkste reden. Vrouwen geven dit vaker aan (26% van de vrouwelijke migranten) dan mannen (9%). Verder noemde 2% te zijn gekomen vanwege gezinshereniging en 1% kwam om politieke redenen. Verder werden nog als overige redenen genoemd: een beter leven zoeken, het avontuur, ervaring, verandering, de openheid van Nederland/Amsterdam ("ik ben homoseksueel", "vanwege marihuana"), ik houd van Nederland/Amsterdam, om meerdere redenen (bijvoorbeeld "werk en studie").

Zowel Zuid- als Oost-Europeanen komen in gelijke mate voor de liefde naar Amsterdam toe. Alleen voor de ondervraagde Bulgaren is dit geen belangrijk vestigingsmotief. Zij geven relatief vaak aan voor studie te komen. Oost-Europeanen geven vaker aan voor studie te zijn gekomen dan Zuid-Europeanen, met uitzondering van de Grieken (37% van de 46 ondervraagden).

Tabel 1.7 Belangrijkste reden om naar Nederland te komen, onder EU-migranten uit Oost- en Zuid-Europa (n=577, procenten)

	werk	studie	liefde/ huwelijk	gezins- hereniging	politieke reden	anders	totaal
Polen	44	26	16	1	0	12	100
Roemenen	47	20	20	3	1	7	100
Bulgaren	56	31	9	0	0	4	100
overig Oost-Eur.	29	23	24	1	1	20	100
Zuid-Europeanen	52	14	19	2	2	10	100
<i>totaal</i>	48	20	18	2	1	10	100

bron: enquête O+S

Beoordeling huidige situatie en toekomst

Met name degenen die voor werk kwamen geven aan dat hun situatie verbeterd is. Aan de respondenten is gevraagd: "Als u uw huidige situatie vergelijkt met uw eigen situatie in uw geboorteland. Heeft u het nu beter, ongeveer gelijk, of slechter ten opzichte van toen?". Een derde gaf aan het nu veel beter te hebben (32%), een ongeveer even groot deel iets beter (31%). Negen procent gaf aan het (veel) slechter te hebben en 21% meent dat het hetzelfde is (7% weet het niet).

Hoe lager opgeleid, hoe vaker de stap naar Amsterdam toe een verbetering was ten opzichte van de situatie in het geboorteland. EU-migranten met een universitaire opleiding menen vaker dat hun situatie ongeveer gelijk is gebleven (25%) dan lager opgeleiden (12%). De respondenten die geen universitaire opleiding hebben, menen wat vaker dat ze erop vooruit zijn gegaan (laagopgeleide 76%, middelbaaropgeleiden 69%) dan de universitair opgeleide migranten (60%). Diegenen die hier voor werk zijn gekomen vinden het vaakst dat ze het nu beter hebben dan in het eigen geboorteland (73%).

Degenen die hun situatie verbeterd zagen, zijn ook het vaakst van plan te blijven. De meerderheid van de Zuid- en Oost-Europese migranten verwacht over vijf jaar nog in Nederland te wonen. Dit verschilt naar opleidingsniveau: 84% van de laag opgeleiden, 71% van de middelbaar opgeleiden en 52% van de universitair opgeleiden geven dit aan. Dit geldt zowel voor de migranten uit Oost-Europese als uit Zuid-Europese landen. Een vijfde deel van de hoger opgeleide migranten verwacht over vijf jaar niet meer in Nederland te wonen, bij de laag opgeleiden is dit 4%.

Ook zijn het vaak de migranten die aangeven dat hun situatie in Nederland beter is dan in hun geboorteland die vaker aangeven te blijven (69% om 58% van de mensen die het 'even goed hebben als toen').

Migranten die voor studie naar Amsterdam kwamen geven vaak aan niet te weten wat hun situatie over vijf jaar is (26% weet niet).

Met name hoger opgeleide migranten verwacht in de toekomst nog weer naar een ander Europees land te verhuizen, 31% geeft dit aan. Bij niet-universitair geschoolden is dit veel minder vaak het geval (14%).

Contact met thuis

De meeste EU-migranten hebben veel contact met thuis. Migrantten uit Roemenie en Bulgarije geven vaker aan minder vaak contact te hebben (70% veel, 30% soms contact) dan andere Oost-Europeanen of Zuid-Europeanen (ongeveer 80% veel contact en 20%

soms contact). Het is slechts een enkeling die aangeeft nooit contact te hebben met vrienden of familie in het geboorteland.

Bellen met het geboorteland is de meest gebruikte manier om contact te houden. Ook houden de meeste migranten contact door op bezoek te gaan, al geldt dit wat minder vaak voor Roemenen en Bulgaren. E-mail en skype wordt ook veel gebruikt (rond de 80%), waarbij Roemenen beide aangeven minder te gebruiken en Bulgaren vooral te skypen en minder te mailen. Sociale media als facebook wordt door ruim de helft van de migranten gebruikt om contact te houden met het geboorteland.

Tabel 1.8 Manier waarop contact wordt gehouden met familie en/of vrienden in het geboorteland

	op bezoek	telefoon	e-mail	skype	sociale media
Polen	83	88	80	82	58
rest Oost-Europa	83	75	76	91	59
Frankrijk, Spanje, Portugal	78	81	80	74	58
Italië, Griekenland	75	79	70	83	51
Roemenie	67	89	68	66	62
Bulgarije	55	76	41	88	64

bron: enquête O+S

Ongeveer de helft van de migranten geeft aan meerdere keren per jaar op bezoek te gaan bij familie en/of vrienden in het geboorteland, 80% gaat minstens één keer per jaar.

Bulgaren en Roemenen gaan minder vaak terug naar hun geboorteland, respectievelijk 40% en 46% gaat meerdere keren terug. Zij gaan vaker eens per jaar: 43% van de Bulgaren en 27% van de Roemenen gaat eens per jaar terug.

1.2 Samenstelling van groep EU-migranten

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenstelling van de gehele groep Europeanen in Amsterdam. De gegevens zijn gebaseerd op de Europeanen die bij het bevolkingsregister staan ingeschreven. In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op de niet-ingeschreven migranten.

Geslacht

Er zijn iets meer vrouwen onder de EU-migranten (51%) dan mannen. Dit geldt overigens ook voor het gemiddelde in Amsterdam (eveneens 51%). Tussen de verschillende delen van Europa zijn wel verschillen. Uit Oost-Europa komen meer vrouwen (58%) dan mannen. Bij alle Oost-Europese landen ligt het percentage rond de 60% vrouw, Bulgaren wijken hier iets van af, hiervandaan is 54% vrouw. Ook uit Noord-Europa gaat het vaker om vrouwen (56%). Uit Zuid-Europa zijn het juist weer wat vaker mannen (48% is vrouw). Met name uit Italië zijn het vaker mannen dan vrouwen (42% vrouw).

Leeftijd

In vergelijking met gemiddeld in Amsterdam zijn EU-migranten vaak tussen de 25 en 44 jaar oud, 44% valt in deze leeftijdscategorie ten opzichte van 35% gemiddeld in Amsterdam. Er zijn wat minder kinderen (15% om 18% gemiddeld in Amsterdam) en 45-plussers (bij elkaar 30% ten opzichte van 36% gemiddeld in Amsterdam).

Tussen de verschillende delen van Europa zijn grote verschillen. De West-Europeanen zijn relatief oud, 15% is boven de 65 jaar. Het gaat in deze groep met name om Duitsers, bij hen is 24% ouder dan 65 jaar. Ook bij de 45-64 jarigen zijn de West-Europeanen oververtegenwoordigd.

De Europeanen uit Noord-, Oost- en Zuid-Europa zijn jonger, de helft is van hen tussen de 25 en 44 jaar oud. Dit geldt voor de meeste landen binnen deze delen van Europa. Europeanen uit Noord- en Oost-Europa zijn iets vaker dan gemiddeld in Amsterdam tussen de 18 en 24 jaar. Ook hier is er niet een individueel land dat daarin uitspringt.

Tabel 1.9 EU-migranten naar leeftijdsgroepen, 2012 (procenten)

	0-17 jaar	18-24 jaar	25-44 jaar	45-64 jaar	65 jaar en ouder	totaal
Noord	16	13	52	16	3	100
Oost	15	14	54	13	4	100
West	15	8	37	25	15	100
Zuid	17	10	49	17	7	100
EU-migranten	15	10	44	20	10	100
totaal Amsterdam	18	10	35	25	11	100

bron: O+S

Huishoudensamenstelling

De meeste EU-migranten wonen alleen, 57% van de huishoudens is een eenpersoonshuishouden (zie tabel 1.8). Ook zijn er relatief veel stellen zonder kinderen onder de EU-migranten (gemiddeld 23%). In vergelijking met het gemiddelde in Amsterdam zijn er weinig huishoudens met kinderen. Overige gezinsvormen (bijvoorbeeld meerdere volwassenen die een huis delen) komen wat vaker voor dan gemiddeld in Amsterdam. Met name bij de Oost- en Zuid-Europeanen komt dit voor.

Tabel 1.10 EU-migranten naar huishoudensamenstelling, 2012

	alleenstaand	stel zonder kinderen	stel met kinderen	eenouder-gezin	overig	totaal
Noord	55	25	11	6	2	100
Oost	58	22	10	6	4	100
West	59	22	12	5	2	100
Zuid	53	25	14	6	3	100
EU-migranten	57	23	12	6	2	100
totaal Amsterdam	54	20	16	9	1	100

bron: O+S

Stadsdeel

De meeste Europeanen wonen binnen de ring, met name in Centrum, West en Zuid. Dit geldt nog het sterkst voor Europeanen uit Noord-Europa (zie tabel 1.9). Oost-Europeanen wonen vaker dan de andere groepen buiten de ring, met name in Nieuw-West. Vooral Bulgaren zijn relatief vaak in Nieuw-West te vinden, 37% van de Bulgaren in Amsterdam woont in Nieuw-West. Naast mensen afkomstig uit Oost-Europese landen wonen er ook relatief veel Portugezen in Nieuw-West (20%).

Tabel 1.11 Europeanen naar stadsdeel, 2012 (procenten)

	Centrum	Westpoort	West	Nieuw-West	Zuid	Oost	Noord	Zuidoost	totaal
Noord	21	0	20	9	26	15	5	4	100
Oost	13	0	18	22	18	12	9	8	100
West	18	0	19	10	24	15	8	6	100
Zuid	16	0	21	13	23	15	6	6	100
EU-migranten	17	0	19	13	23	15	7	6	100
totaal Amsterdam	11	0	17	18	17	15	11	10	100

bron: O+S

1.3 Schatting van niet-geregistreerde Oost-Europeanen

Inschrijven bij de gemeente

EU-migranten die gedurende een half jaar meer dan vier maanden in Nederland verblijven, moeten zich inschrijven in de GBA en ontvangen dan een burgerservicenummer (BSN). Er is dan sprake van duurzaam verblijf. Bij vertrek van langer dan 8 maanden is het verplicht uit te schrijven bij het GBA. In het eindrapport van de tijdelijke commissie lessen uit recente arbeidsmigratie wordt gesteld dat er nauwelijks een prikkel is om in te schrijven bij het GBA en dit niet gemakkelijk gaat. *'Arbeidsmigranten schrijven zich niet in vanwege de benodigde hoeveelheid aan bewijsstukken of omdat de werkgever erop aandringt dit niet te doen. Bovendien is het voor arbeidsmigranten soms onaantrekkelijk om zich hier te laten registreren.'*³ De prikkel ontbreekt bijvoorbeeld doordat migranten vanaf dan ook gemeentelijke belastingen moeten betalen.

De meerderheid van de ondervraagde migranten schreef zich direct (binnen drie maanden) bij vestiging in bij de gemeente (GBA). Hoogopgeleiden schreven zich vaker meteen in (87%) dan lageropgeleiden (laagopgeleid: 51%, middelbaar: 65%). Bij de hoger opgeleiden schrijft tegen de 90% zich meteen in, zij zijn daarmee goed in beeld. Zij vormen echter maar een deel van de totale groep.

Bij zowel de Zuid-Europese als de Oost-Europese migranten zonder universitaire titel is het aandeel dat zich pas later inschrijft relatief groot. Bij de Zuid-Europeanen is dit een kwart, bij de Oost-Europeanen 40%. Binnen de groep Oost-Europeanen gaat het relatief vaak om Bulgaren.

Ook bij de groep die zich uiteindelijk wel inschrijft is er dus een relatief grote groep die zich niet direct inschrijft en in de eerste periode van vestiging buiten beeld blijft.

Veel arbeidsmigranten schrijven zich niet in bij het GBA maar verblijven wel voor kortere (of langere) tijd in Nederland. Landelijk is er een schatting gemaakt van het totaal aantal personen uit Midden- en Oost-Europese landen die in Nederland verblijven. Zij komen uit op een aantal van maximaal 340.000 personen met een Oost-Europese nationaliteit in Nederland in 2010.⁴ Hiervan zijn er 74.449 ingeschreven in het GBA, ruim 360.000 verblijven er dan zonder registratie in het GBA in Nederland. In het rapport worden ook

³ Eindrapport tijdelijke commissie lessen uit recente arbeidsmigratie, Tweede Kamer, vergaderjaar 2011–2012, 32 680, nr. 4, blz 11.

⁴ Heijden, P.G.M. van der, M. Cruyff & G. van Gils (2013). Aantallen geregistreerde en niet-geregistreerde burgers uit MOE-landen die in Nederland verblijven, rapportage schattingen 2009 en 2010.

schattingen gemaakt voor de politieregio's. Naar schatting woont 13% van de Oost-Europeanen in Nederland in de politieregio Amsterdam-Amstelland.⁵ Omgerekend zijn dit 44.300 personen.

O+S heeft op basis van deze gegevens als volgt een schatting voor Amsterdam gemaakt. De verhouding tussen het aandeel ingeschreven Midden- en Oost-Europeanen en de verhouding tussen het aandeel geschatte Midden- en Oost-Europeanen is in beide gevallen nagenoeg gelijk: 12% van de geregistreerde woont in Amsterdam-Amstelland en 13% van de geschatte groep Midden- en Oost-Europeanen woont in Amsterdam-Amstelland. Voor de schatting van Amsterdam kan daarom er vanuit worden gegaan dat hiervoor ook geldt dat het aandeel dat geregistreerd in Amsterdam woont (10% van de geregistreerde Midden- en Oost-Europeanen woont in Amsterdam) gelijk is aan het aandeel dat geschat wordt (dus ook 10%). Van de 340.000 geschatte Midden- en Oost-Europeanen in Nederland woont dan 10% in Amsterdam. Hiermee komt het totale aantal in Amsterdam uit op 33.800 personen. Hiervan zijn er 8.736 wel bekend in het GBA, de groep niet geregistreerden is dan naar schatting 25.000 personen groot.

Tabel 1.12 Geregistreerde MOE-landers in Nederland, Amsterdam-Amstelland en Amsterdam op basis van nationaliteit, 2009 en 2010

bron: 1)	Nederland		waarvan in A'dam-Amstelland		2009 waarvan in Amsterdam		Nederland		2010 waarvan in Amsterdam	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
	vdH	vdH	vdH	vdH	GBA	vdH	vdH	vdH	GBA	vdH
Pools	39.862	8	3.190	6	2.528	47.662	7	3.340	6	2.799
Roemeens	7.156	22	1.570	17	1.192	8.257	23	1.900	17	1.433
Bulgaars	12.216	17	2.080	13	1.640	13.550	17	2.300	15	1.974
overig	15.215	15	2.280	16	2.419	18.725	15	2.810	14	2.530
totaal MOE-landen	74.449	12	8.930	10	7.779	88.194	12	10.580	10	8.736

bron: Van der Heijden, 2013/ Amsterdam: bewerking O+S

1) Wanneer er geen bron vermeld staat, zijn de gegevens berekend op basis van de bekende gegevens.

Tabel 1.13 Schatting MOE-landers in Nederland, Amsterdam-Amstelland en Amsterdam, 2009 en 2010

bron:	Nederland		waarvan in A'dam-Amstelland		2009 waarvan in Amsterdam		Nederland		2010 waarvan in Amsterdam	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
	vdH	vdH	vdH	vdH	vdH	vdH	vdH	vdH	vdH	vdH
Pools	142.240	7	10000	6	9.000	169.759	7	11.700	6	10.000
Roemeens	63.712	22	14.000	17	10.600	69.225	23	15.900	17	12.000
Bulgaars	39.702	17	6.700	13	5.300	38.784	17	6.600	15	5.700
overig	57.503	15	8.600	16	9.100	63.327	15	9.500	14	8.600
totaal MOE-landen	303.157	13	39.400	10	31.700	341.094	13	44.300	10	33.800

bron: Van der Heijden, 2013/ Amsterdam: bewerking O+S

1) Wanneer er geen bron vermeld staat, zijn de gegevens berekend op basis van de bekende gegevens.

⁵ idem. Zie tabel C5: omvangschatting woonregio en nationaliteit in 2010.

Uit deze schatting blijkt dat een kwart van de totale groep zich maar inschrijft. Met name Roemenen zijn volgens de schatting veel vaker niet ingeschreven dan de andere Oost-Europese groepen. Van de Roemenen staat slechts 12% ingeschreven, van de andere groepen is dit rond de 30%. Op basis van deze schatting blijkt de Roemeense groep in Amsterdam aanzienlijk te zijn. Met naar schatting maximaal 12.000 personen vormen zij de grootste groep binnen de Midden- en Oost-Europeanen.

1.4 Samenvatting

Het aantal EU-migranten neemt sterk toe in de afgelopen jaren, in 2007 ging het nog om minder dan 60.000 personen en nu vormen zij met ruim 73.000 bijna een tiende deel van alle Amsterdammers. De sterkste stijging is te zien onder Oost-Europeanen, maar ook het aantal Zuid-Europeanen neemt sterk toe. Binnen de groep Oost-Europeanen is vooral een toename onder Polen en Bulgaren te zien. Dit zijn alleen de geregistreerde EU-migranten, veel migranten schrijven zich echter niet in bij het GBA. Voor Midden- en Oost-Europeanen (MOE-ers) is een schatting gemaakt van het werkelijke aantal migranten. Er staan in Amsterdam bijna 8.000 MOE-ers geregistreerd en naar schatting zijn er in werkelijkheid bijna 34.000. De ondervraagden in de enquête staan allemaal ingeschreven bij het GBA (want via het GBA zijn ze geënquêteerd), maar niet iedereen heeft zich direct bij vestiging ingeschreven. Migrant die hier kwamen om te studeren schreven zich het vaakst meteen in.

Volgens deze schatting zijn het vooral de Roemenen die zich niet inschrijven, uit de enquête blijkt dat het vooral de Bulgaren zijn die zich weinig inschrijven. Voor beide groepen is het waarschijnlijk dat een substantieel deel niet-ingeschreven in Amsterdam verblijft, meer dan bij de andere Oost-Europese groepen en meer dan de Zuid-Europeanen.

Uit de enquête blijkt dat voor veel Oost- en Zuid-Europeanen Amsterdam vaak de enige optie was in Nederland om te gaan wonen. Acht van de tien ondervraagden zijn meteen in Amsterdam komen wonen. Polen (37%) geven vaak aan eerst elders in Nederland te hebben gewoond. Dit komt overeen met registratiegegevens waaruit blijkt dat Polen relatief weinig voor Amsterdam kiezen. De meeste ondervraagde Oost- en Zuid-Europeanen zijn voor werk naar Nederland gekomen of om te studeren. Daarnaast is een vrij groot deel voor de liefde of voor een huwelijk naar Nederland gekomen.

2 Werk

Voor EU-arbeidsmigranten die voor Nederlandse werkgevers gaan werken geldt vrij verkeer van werknemers en de Nederlandse arbeids-, belastings- en verzekeringsvoorwaarden. Hoewel Roemenen en Bulgaren lid zijn van de Europese Unie geldt voor hen nog een aangepast regime. Zij hebben, net als personen met een nationaliteit van buiten de EER, nog wel een tewerkstellingsvergunning nodig om te mogen werken.⁶ Dit geldt voor de Roemenen en Bulgaren in ieder geval nog tot 1 januari 2014. Zij mogen wel als ZZP-er aan de slag.

Het kabinet heeft samen met gemeenten maatregelen in gang gezet om arbeidsmigratie vanuit de EU in goede banen te leiden. Daarbij wordt het recht van vrij verkeer van werknemers uit EU-landen en de positieve bijdragen daarvan aan de Nederlandse economie onderkend maar is ook aandacht voor problemen als gevolg van de toenemende arbeidsmigratie. Zo wordt er door frauderende werkgevers en malafide uitzendbureaus misbruik gemaakt van arbeidsmigranten, zowel op het terrein van werk als huisvesting. Dit leidt tot oneerlijke concurrentie, uitbuiting en overbewoning. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid werkt aan de aanpak daarvan in het kader van het project EU-arbeidsmigratie en het programma Aanpak Malafide Uitzendbureaus. Minister Asscher pleit voor een voortzetting van de krachtige aanpak van malafide uitzendbureaus en de bestrijding van allerlei vormen van uitbuiting, waaronder schijnzelfstandigheid in de bouw. Er zijn al veel maatregelen gerealiseerd zoals een registratieplicht voor uitzendbureaus, het instellen van een meldpunt malafide uitzendbureau en een betere controle op schijnconstructies.⁷

Uit de enquête onder EU-migranten kwam arbeid als een belangrijk vestigingsmotief naar voren; de helft van de ondervraagden kwam voor werk naar Amsterdam toe. De arbeidsparticipatie ligt daarmee waarschijnlijk hoog. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de arbeidsmarktpositie van de geënquêteerde EU-migranten. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van gegevens van de Kamer van Koophandel om zicht te krijgen op EU-migranten die werken als ondernemer.

2.1 Huidige werksituatie

Acht van de tien ondervraagde EU-migranten hebben op dit moment betaald werk en/of werken in een eigen bedrijf (83%, 80% van Oost-Europeanen, 87% van Zuid-Europeanen). Degenen die voor werk kwamen, werken uiteraard het vaakst (90%), maar

⁶ De sociale zekerheidsregelgeving is van toepassing op alle EER-burgers, inclusief Bulgaren en Roemenen. Voor het uitzendbureau geldt een registratieplicht. Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

⁷ Zie de notitie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (door voormalig minister Kamp) 'Voortgang maatregelen EU-arbeidsmigratie', 28 augustus 2012. En zie brief van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (minister Asscher) aan voorzitter Tweede Kamer 'AO EU-arbeidsmigranten en de aanpak van malafide uitzendbureaus', 22 november 2012.

ook degenen die voor studie of de liefde kwamen werken vaak (respectievelijk 76% en 81%). Veel studenten uit Zuid- en Oost-Europa werken naast hun studie, 67% heeft een baan naast de studie.

Zuid-Europeanen en Oost-Europeanen met een universitaire opleiding zijn in de regel in loondienst (rond de 80% van de werkenden). Oost-Europeanen die lager zijn opgeleid werken ook vaak als zelfstandige, bij hen werkt 43% in loondienst, 33% als zelfstandige en 11% in een familiebedrijf. Ook geeft bij deze groep 5% aan zwart te werken, iets wat bij Zuid-Europeanen en universitair geschoolden nauwelijks voorkomt.

Bij werknemers in loondienst komen zowel tijdelijke contracten als vaste contracten veel voor. Ongeacht het opleidingsniveau heeft ongeveer de helft van de werknemers in loondienst een vast contract en de helft een vorm van een tijdelijk contract (ook detachering/uitzendwerk etc.).

Niet alleen hebben de EU-migranten vaak werk, ze werken ook veel uren. Ongeveer de helft van de migranten werkt 'full time', 32 tot 40 per week. Migrant met een universitaire opleiding werken daarnaast vaak meer dan 40 uur per week: 31% geeft aan meer dan full time te werken. Bij laag opgeleiden komt dit veel minder voor, maar nog steeds geeft 16% aan méér dan full time te werken. Daarnaast hebben zij vaak kleine baantjes (21% minder dan 24 uur) of sterk wisselende werkweken (11%). Dit geldt zowel voor Oost- als voor Zuid-Europeanen.

Type werk

Eén van de vijf ondervraagde EU-respondenten met een baan (19%) werkt in een adviesdienst, in zakelijk beheer of op financieel gebied. Daarna komen horeca (12% van werkenden) en ICT (11%) het vaakst voor. Ook de creatieve industrie, schoonmaakwerk, werk aan de universiteit/hogeschool, werk in de bouw en in de handel worden vaak genoemd (zie tabel 2.1).

Tabel 2.1 Type baan onder werkenden (n=454)

	universitair opgeleid		niet-universitair opgeleid		totaal
	Oost-Eur.	Zuid-Eur.	Oost-Eur.	Zuid-Eur.	
adviesdiensten, zakelijk beheer, financiën	24	24	5	14	19
horeca (hotel, bar, restaurant etc.)	11	7	18	18	12
ICT	16	13	2	10	11
creatieve industrie	9	11	5	14	9
schoonmaak	1	1	25	12	6
werk aan universiteit/hogeschool	7	9	0	2	6
bouw	1	0	19	2	5
(detail)handel (winkels, groothandel)	3	5	10	6	5
(thuis)zorg, medische sector	3	7	2	2	4
marketing	6	3	1	-	3
docent	3	2	-	-	2
industrie, landbouw, visserij	1	1	0	2	1
vervoer	-	-	4	2	1
vertaler	2	1	-	-	1
juridische sector	2	1	-	-	1
overig	13	16	10	18	14

bron: enquête O+S

Oost-Europeanen werken vaker in de bouw en schoonmaak dan Zuid-Europeanen. Zuid-Europeanen werken vaker aan de universiteit/hogeschool en in creatieve beroepen dan Oost-Europeanen. De top vijf van meest genoemde banen voor beide groepen verschilt dan ook:

Werkende Oost-Europeanen:

- 1 advies, zakelijk beheer, financieel (18%)
- 2 horeca (14%)
3. ICT (11%)
4. schoonmaak (9%)
5. bouw (8%)

Werkende Zuid-Europeanen:

1. advies, zakelijk beheer, financieel (21%)
2. ICT (12%)
3. creatief (11%)
4. horeca (10%)
5. universiteit/hogeschool (7%)

De advies/zakelijke diensten worden bij alle subgroepen het vaakst genoemd, onder Roemenen het vaakst (25%). Bulgaren werken daarnaast vaak in de schoonmaak (20%), de bouw (14%) en ICT (11%), Roemenen in de ICT (25%) en horeca (10%), Polen in veel verschillende sectoren, het vaakst in horeca (12%), creatief (11%) en bouw (10%) en de groep van overige Oost-Europeanen is veruit het vaakst in de horeca werkzaam (26% van de werkenden).

Uiteraard hangt dit samen met de hoogte van de opleiding die men heeft gevolgd. Zo werkt een vijfde van de werkende EU-migranten die voor hun 19^e gestopt zijn met school in de bouw en eveneens een vijfde in de schoonmaak (zie tabel 2.2.). Bij de universitair geschoolden komen deze beroepen nauwelijks voor. Universitair geschoolden werken het vaakst in de zakelijke dienstverlening (24% van de werkenden). Bij de middelbaar geschoolden (wel na 19^e jaar naar school geweest, geen universitair diploma) vormen de beroepen een combinatie van laaggeschoold werk (schoonmaak, horeca) als hoger geschoold werk (creatieve beroepen, ICT, adviesdiensten).

Migranten die in de bouw, in de schoonmaak en in de creatieve industrie werken, werken vaak als zelfstandige. In alle overige beroepen geven de respondenten aan in loondienst te zijn. Vaste en tijdelijke contracten komen bij alle beroepen voor.

Tabel 2.2 Beroepen naar opleidingsniveau (n=454)

lager opgeleid		middelbaar opgeleid		hoger opgeleid	
bouw	23	horeca	19	adviesdiensten, zakelijk beheer, financiën	24
schoonmaak	21	schoonmaak	16	ICT	14
horeca	18	creatieve industrie	12	creatieve industrie	10
(detail)handel	10	ICT	8	horeca	9
adviesdiensten, zakelijk beheer, financiën	8	adviesdiensten, zakelijk beheer, financiën	8	werk aan universiteit/hogeschool	8
vervoer	5	bouw	7	marketing (thuis)zorg, medische sector	5
creatieve industrie	3	(detail)handel	7	(detail)handel	4
ICT	2	(thuis)zorg, medische sector	3		
(thuis)zorg, medische sector	2	werk aan universiteit/hogeschool	1	docent	3

bron: enquête O+S

Niveau werk

Ruim een kwart (27%) van de respondenten uit de enquête doet werk dat op een lager niveau ligt dan zijn/haar opleiding. Dat geldt het sterkst voor Polen (34%) en mensen uit overige Oost-Europese landen anders dan Roemenië of Bulgarije (36%), vooral de Letten, Hongaren en Slowaken. Maar ook onder Spanjaarden, Portugezen en Grieken komt dit relatief vaak voor (respectievelijk 36%, 34% en 33%).

Het zijn met name de middelbaar opgeleiden die onder hun niveau werken (39%), universitair geschoolden werken vaker wel op het niveau waarvoor ze zijn opgeleid (24% onder niveau, 72% op niveau).

Werklocatie

Driekwart van de ondervraagde werkenden werkt in Amsterdam (76%), 12% in de regio, 11% elders in het land en bij 2% wisselt het sterk. Van de ondervraagde Bulgaren geeft 7% aan dat het vaak sterk wisselt. Voor hun werk zijn deze EU-migranten dus sterk op Amsterdam gericht. Het beeld dat met name Oost-Europeanen voor werk het hele land doorreizen wordt hier niet direct bevestigd. Hoogopgeleiden werken minder vaak in de regio (10% tegenover 19% onder lageropgeleiden) en vaker elders in Nederland dan lageropgeleiden (10% tegenover 4%). Respondenten die onder hun opleidingsniveau

werken, doen dat vaker in Amsterdam (82% versus 74%) en minder vaak buiten de regio dan mensen die werk hebben op hun eigen niveau (3% tegenover 11%).

Hoe aan werk gekomen?

Aan de migranten die voor werk naar Nederland kwamen is gevraagd hoe zij aan werk kwamen. De universitair geschoolden vonden hun werk vaak via internet (32%) of werden uitgezonden door hun bedrijf als expat (21%). Andere methodes, zoals via vrienden of familie (9%) of via een uitzendbureau (9%) worden minder vaak genoemd.

De niet-universitair geschoolden maakten wel veel gebruik van hun eigen netwerk om werk te vinden, 38% vond werk via vrienden of familie in Nederland, 17% via vrienden of familie in het land van herkomst. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Nederlandse uitzendbureaus (12%) en internet (10%).

2.2 Ondernemers

Een deel van de EU-migranten werkt als zelfstandig ondernemer in Amsterdam. Aan de hand van de inschrijvingen bij de Kamer van Koophandel is hier een beeld van te schetsen. Het gaat dan zowel om zelfstandigen zonder personeel (ZZP-ers), eenmanszaken en ondernemers met personeel. In totaal zijn er ruim 8.000 EU-migranten ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Amsterdam. Het gaat hierbij om ondernemers die geboren zijn in een ander Europees land, een vergelijkbare definitie als de eerste generatie migranten uit de bevolkingsstatistiek. Met 8.000 ondernemers uit EU-landen gaat het om 21% van de eerste generatie EU-migranten.

Oost-Europeanen zijn verhoudingsgewijs vaker ingeschreven bij de Kamer van Koophandel (29%), Zuid-Europeanen wat minder vaak (14%). Met name Bulgaren (50%) en Roemenen (38%) staan veel ingeschreven. Voor hen gelden er dan ook beperkingen op de arbeidsmarkt, zij bevinden zich nog in het overgangsregime en mogen alleen werken met een tewerkstellingsvergunning of als zelfstandige. Velen blijken er dus in Amsterdam voor te kiezen als zelfstandige in te schrijven.

Oost-Europese ondernemers zijn vaak werkzaam in de bouw: 33% van de Oost-Europese ondernemers staat ingeschreven met een bouwbedrijf (zie tabel 2.3). Met name Poolse (45% in de bouw), Bulgaarse (40%), mensen van de Baltische staten (28%) en Tsjechische/Slowaakse (26%) ondernemers zijn vaak werkzaam in de bouw. Onder Roemeense ondernemers komen minder bouwvakkers voor (18%). Zij zijn vaker te vinden in de persoonlijke dienstverlening in de branche "overige dienstverlening n.e.g." (38% van de Roemeense ondernemers). Hier vallen verschillende activiteiten onder, maar onder andere ook de prostitutie. Ook Hongaren (18%) en Bulgaren (11%) zijn relatief vaak in deze branche actief. De derde branche die opvalt bij de Oost-Europeanen is de schoonmaak (interieurreiniging van gebouwen), 11% van de Oost-Europese ondernemers staat in deze branche ingeschreven, met name Bulgaren (18% van de Bulgaarse ondernemers).

Bij de West- en Noord-Europeanen valt de creatieve industrie op. Met name ondernemers uit Noord-Europa zijn vaak werkzaam als kunstenaar, ontwerper, in de filmindustrie, fotograaf etc. (48% van de ondernemers). Daarnaast zijn verschillende vormen van

dienstverlening een belangrijke sector. West- en Noord-Europeanen zijn weinig werkzaam in de bouw, horeca, handel of industrie.

Zuid-Europeanen zijn eveneens vaak werkzaam in de creatieve industrie, maar daarnaast valt de horeca (10%) en de handel (12%) op. Met name Italianen (17% horeca, 19% handel) en Grieken (12% horeca, 13% detailhandel) zijn vaak in deze sectoren actief.

Tabel 2.3 Ondernemers (ZZP-ers, eenmanszaken en ondernemers met personeel) naar sector, 2012 (procenten)

overige sectoren, uitgezonderd creatieve industrie, schoonmaak en overige dienstverlening n.e.g.					
alg. diensten, advies-diensten, zakelijk beheer, financiën	groot-handel, detail-handel	industrie, landbouw en visserij	facilitaire diensten, persoonlijke diensten, vervoer	totaal =100%	
creatieve n	bouw	schoon-maak	horeca	overige dienst-verlening n.e.g. (o.a. prostitutie)	
West-Europa	37	3	0	3	0
Noord-Europa	48	0	0	2	1
Oost-Europa	9	33	11	2	16
Zuid-Europa	33	3	0	10	1
totaal EU	28	13	4	4	6

bron: Kamer van Koophandel/bewerking O+S

In de Tweede Kamer rapportage: parlementair onderzoek Lessen uit recente arbeidsmigratie komt naar voren dat de arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese landen vooral geconcentreerd zijn in het zuiden en het westen van Nederland. De tijdelijke arbeidsmigranten zijn oververtegenwoordigd in Noord-Brabant en Limburg. Deze concentratie is vooral te zien in land- en tuinbouwgebieden. Naast de land- en tuinbouwsector zijn de tijdelijke arbeidsmigranten –in vergelijking met Nederlandse werknemers- geconcentreerd in sectoren als de zakelijke dienstverlening (vooral detacheerbedrijven), de uitzendsector, de handel en de bouwsector. Langdurige arbeidsmigranten zijn vooral in Noord- en Zuid-Holland oververtegenwoordigd. Zelfstandigen (vooral zzp'ers) uit Midden- en Oost-Europese landen werken met name in de bouwsector, vervoerssector, zakelijke dienstverlening en in de handel. Dit komt overeen met de cijfers in de tabel op de vorige pagina.

2.3 Samenvatting

Een groot deel van de respondenten is voor werk naar Nederland gekomen. De meeste ondervraagden hebben nu dan ook betaald werk en/of werk in eigen bedrijf. Hierbij zijn ze sterk op Amsterdam gericht, ze werken vooral in Amsterdam of in de regio Amsterdam. De helft van de migranten heeft een vast contract en ongeveer vier van de tien een tijdelijk contract. Driekwart van de ondervraagden werkt fulltime en ongeveer een vijfde werkt parttime. Ondervraagde Oost-Europeanen werken vaker dan gemiddeld in de sectoren schoonmaak of bouw en Zuid-Europeanen werken vaker aan de universiteit of hogeschool, of hebben een creatief beroep. Dit komt overeen met registratiegegevens van zelfstandige ondernemers in Amsterdam. Ondernemers uit Oost-Europa zijn vaker werkzaam in de sectoren bouw of schoonmaak. Zelfstandige ondernemers uit West-, Noord- en Zuid-Europa zijn juist vaker werkzaam in de creatieve sector.

3 Inkomenssituatie en gebruik sociale voorzieningen

De meeste EU-migranten komen voor werk of studie naar Amsterdam toe en zullen niet direct afhankelijk zijn van sociale voorzieningen. Toch kan dit naarmate de groep er langer is meer voorkomen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op armoede en bijstandsafhankelijkheid onder EU-migranten en dak- en thuisloosheid.

3.1 Inkomenssituatie

De inkomens van laag opgeleide migranten zijn bescheiden, 25% verdient minder dan €1000,- netto per maand en 30% verdient tussen de €1000 en €1750 netto per maand. Middelbaar opgeleiden verdienen vaak al wat meer, 16% minder dan €1000, 32% tussen de €1000 en €1750 en 20% tussen de €1750 en €3050. Universitair opgeleiden hebben vaak een inkomen tussen de €1750 en €3050 (27%), of zitten daar net onder (19% tussen de €1000 en €1750) of net boven (19% verdient meer dan €3050).

Drie van de tien geënquêteerden geven aan (enigszins) moeite te hebben om rond te komen van het huishoudinkomen (zie tabel 3.2). Twaalf procent geeft aan moeilijk te kunnen rondkomen. Drie procent van de ondervraagden ontvangt een uitkering. Uiteraard hebben deze groep en andere mensen met een laag inkomen meer moeite met rondkomen dan diegenen die betaald werk hebben c.q. een hoger inkomen hebben.

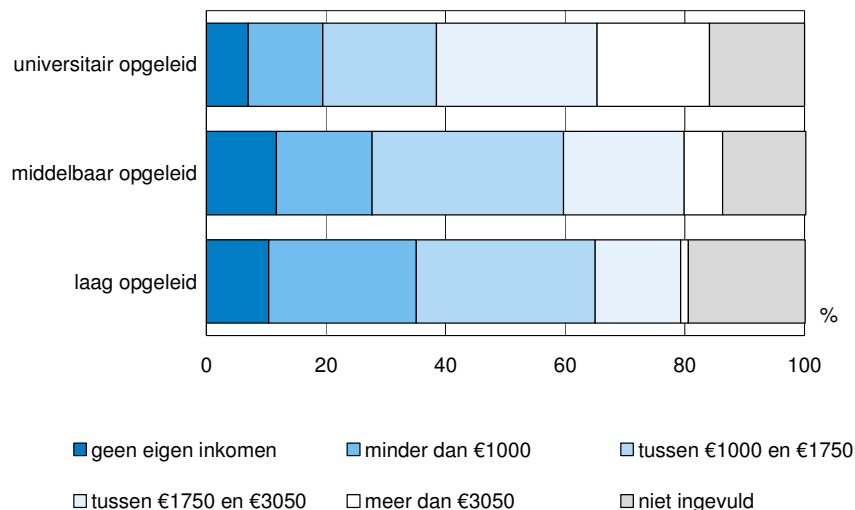
Tabel 3.1 Hoe goed kunt u rondkomen met uw huishoudinkomen? (n=566, procenten)

	%
moeilijk	12
eerder moeilijk dan makkelijk	19
eerder makkelijk dan moeilijk	28
makkelijk	30
geen antwoord	11
totaal	100

bron: enquête O+S

Met een huishoudinkomen (het inkomen van de respondent zelf en dat van een eventuele partner) onder de €1350 geven migranten aan moeilijk rond te komen van hun inkomen: 38% geeft aan dat dit moeilijk gaat, 34% geeft aan dat dit eerder moeilijk dan makkelijk is. Vanaf €3050,- heeft bijna niemand meer moeite om rond te komen.

Figuur 3.2 Inkomen naar opleidingsniveaus (procenten)

bron: O+S enquête

De meeste migranten geven aan het hier even goed of beter te hebben dan in hun geboorteland. Universitair geschoolden hebben vaak even goed (25%), iets beter (31%) of veel beter (29%). Met name de middelbaar geschoolden profiteren van de migratie: zij geven aan het vaak veel beter te hebben (40%) dan in hun geboorteland, 28% geeft aan het iets beter te hebben. Laag geschoolden profiteren ook, maar zij geven het vaakst aan het iets beter te hebben dan in hun geboorteland (42%), en minder vaak dat ze het veel beter hebben dan in hun geboorteland (33%).

Er is gevraagd of de respondenten een vergelijking konden maken van hun eigen sociaal-economische positie in het geboorteland met die van anderen daar. Dit geeft enig inzicht of het vooral de kansarmen of juist de kansrijken zijn die naar Amsterdam toe komen. De universitair geschoolden geven vaak aan dat zij het al vaak iets beter hadden in het land van herkomst (Oost-Europeanen: 38%; Zuid-Europeanen: 39%). Oost-Europeanen geven daarnaast vaak aan dat ze het al *veel* beter hadden (26%), of ongeveer evengoed (24%). Zuid-Europeanen geven vaak aan dat zij het ongeveer even goed hadden als anderen (37%).

Bij de niet-universitair geschoolden zijn de verhoudingen anders: bij de Oost-Europeanen is er een relatief grote groep die zijn eigen situatie in het herkomstland slechter ervoer dan gemiddeld (16%), of niet goed weet deze vergelijking te maken (12%). De Zuid-Europeanen zonder universiteitstitel verschillen niet wezenlijk van de hoogopgeleide Zuid-Europeanen.

Tabel 3.3 Vergelijking eigen positie in geboorteland met anderen in geboorteland (procenten)

		veel beter dan andere mensen	iets beter	ongeveer even goed als andere mensen	iets slechter	veel slechter dan andere mensen	niet ingevuld/ weet niet
univ. geschoold	Oost-Eur.	26	38	24	7	1	5
	Zuid-Eur.	13	39	37	5	1	6
niet-univ. geschoold	Oost-Eur.	20	22	30	14	2	12
	Zuid-Eur.	17	30	38	7	0	8

De kleine groep geënquêteerden (89 respondenten) die geen werk hebben, hebben over het algemeen ook geen uitkering (80% heeft geen uitkering). Zij hebben vaak een partner die het inkomen verzorgt. Zij willen echter wel vaak werken (60% wil zeker werken, 13% wil wel maar kan niet en 7% heeft reeds werk gevonden). Ongeveer de helft van deze werkzoekenden staat ook ingeschreven bij het UWV/Werkbedrijf en/of het uitzendbureau voor werk.

3.2 Minimahuishoudens en bijstandsafhankelijkheid

Van de Europeanen in Amsterdam behoort 9,2% tot de minima (zie tabel 3.1).⁸ Dat is veel minder dan gemiddeld in de stad; van alle Amsterdammers wordt 17,6% tot de minima gerekend. Het grootste aandeel minima onder Europeanen zit onder de West-Europeanen (10,9%), het kleinste aandeel onder de Noord-Europeanen (7,1%). Oost- en Zuid-Europeanen zitten hier tussenin (respectievelijk 9,4% en 9,9%).

De verschillen tussen de groepen binnen delen van Europa zijn niet zo groot. Bij de groep Oost-Europeanen is het aandeel minima het grootst onder Polen (12,1% tegenover 9,4% gemiddeld), bij West-Europeanen onder Duitsers (13,5% tegenover 10,9% gemiddeld), bij Noord-Europeanen onder Denen (8,1% tegenover 7,1% gemiddeld) en bij Zuid-Europeanen horen Spanjaarden het vaakst tot de minima (11,1% tegenover 9,9% gemiddeld).

⁸ Voor het vaststellen van de populatie minima gaat de Gemeente Amsterdam uit van een absolute inkomensgrens, namelijk een huishoudinkomen tot 110% van het Wettelijk Sociaal Minimum (WSM). De berekening van 110% WSM is gebaseerd op de bedragen zoals vermeld op <http://www.st-ab.nl/abw-normen.htm>. Bij het vaststellen van het aantal minima(huishoudens) in Amsterdam wordt alleen rekening gehouden met zelfstandig wonende huishoudens. Studentenuishoudens en minima die in instellingen of tehuizen wonen zijn zoveel mogelijk buiten beschouwing gelaten.

Tabel 3.4 Aantal en aandeel personen in minimahuishoudens onder Europeanen uit EU of EER landen in Amsterdam, 2011

	aantal minima	% minima onder bevolkingsgroep
Noord-Europa	203	7,1
West Europa	3.537	10,9
Oost-Europa	1.120	9,4
Zuid-Europa	1.818	9,9
totaal Europa	6.678	9,2
totaal Amsterdam	137.329	17,6

bron: DIA/bewerking O+S

Bij Oost-Europeanen gaat het bij rond de helft van de minima om een bijstandsuitkering. Een AOW-uitkering komt, in tegenstelling tot onder de overige Europeanen, nog maar weinig voor onder Oost-Europese minima.

Recht op bijstand

Een EU-onderdaan die nog geen drie maanden in Nederland verblijft of die na drie maanden nog steeds kan worden aangemerkt als werkzoekende heeft geen recht op bijstand (artikel 11 WWB). Heeft de EU-onderdaan een jaar of langer gewerkt en is daarna onvrijwillig werkloos geworden dan heeft hij wel recht op bijstand. Let op: als de EU-onderdaan langer dan 5 jaar rechtmatig in Nederland verblijft, is er recht op bijstand. Ingezetenen hebben ook eerder dan na vijf jaar recht op bijstand. Ingezetene betekent dat je hele leven zich hier afspeelt (simpel gezegd). Bijv. vrouwen die met Nederlandse mannen getrouwd zijn en dan in de bijstand komen na een scheiding.

3.3 Dak- en thuislozen

Maatschappelijke Opvang

Onder maatschappelijke opvang valt een breed scala van activiteiten: het bieden van tijdelijk onderdak, begeleiding en het geven van informatie en advies. Amsterdam kent toelatingscriteria om vast te stellen of verblijf in de maatschappelijke opvang noodzakelijk is. Concreet betekent dit dat feitelijke of residentiele dakloosheid alleen niet voldoende is voor en verblijf in de opvang. Er vindt een toets plaats op o.a. rechtmatig verblijf, regiobinding, aanwezige OGGz problematiek en de mate van zelfredzaamheid.⁹

In de tweede helft van 2011 verbleven er 24 personen afkomstig uit EU-landen één of meer dagen in de opvang. Dit is 4% van het totaal. Gemiddeld ging het om 1 persoon uit een EU-land per dag.¹⁰

⁹ Bron: Toegangs criteria voor verblijf in de maatschappelijke opvang, opvang zwerfjongeren en vrouwenopvang.

¹⁰ Bron: WZS. Analyses data nachtopvang. onderzoeksperiode is 1 juli -31 december 2011.

De nachtopvang

We spreken in de toepasselijke subsidieverordening van nachtopvang bij een voorziening waar op tijdelijke basis een overnachtingsmogelijkheid wordt geboden, met een maaltijd en de mogelijkheid tot zelfzorg. Het beeld is een basisvoorziening met bed, brood, bad. De instellingen zelf zijn bewust van identificatie en regiobinding van gebruikers maar wijzen ook op de asiel- time out en crisisfunctie.

Aanbieders van de door gemeente gefinancierde nachtopvang zijn: het Leger des Heils, HvO-Querido en de Regenboog Groep. Daarnaast biedt het Stoelenproject (buiten de zomermaanden) als enige, basaal en vormvrij (zonder ID check, zonder check op regiobinding of rechthebbendheid) dagelijks een slaapplek aan ca. 45 mensen

Winterkoudeopvang

Andere vindplaatsen die van belang zijn, zijn bijvoorbeeld de winterkoudeopvang en de hiervoor bestemde maatschappelijke opvang voor dak- en thuislozen van de Regenboog Groep of het basale Stoelenproject. Hier melden zich ook de Europeanen die niet officieel geregistreerd staan.¹¹

In de winters na 2005/2006 nam het aantal mensen afkomstig uit de EU-lidstaten (excl. Nederland) dat zich meldde bij de winterkoudeopvang toe, vooral uit de nieuwe EU-lidstaten¹². Zo had 39% van de aangemelde personen bij de winterkoudeopvang in Amsterdam in 2011/2012 een nationaliteit uit een EU-lidstaat (86 personen). Ook in de andere G4-steden ligt het aandeel uit de EU-staten in deze opvang hoog: Den Haag 43%, Utrecht 24% en Rotterdam 19%.

Van de recent daklozen in deze opvang, dat wil zeggen minder dan 1 jaar geleden voor het eerst dakloos geworden, ligt het aandeel met een nationaliteit uit een EU-lidstaat nog hoger. In Amsterdam heeft bijna de helft van hen een dergelijke nationaliteit (49%, Den Haag 53%, Utrecht 24%, Rotterdam 20%).

Wanneer onderscheid wordt gemaakt naar oude en nieuwe EU-lidstaten dan blijkt dat in Amsterdam 24% van deze daklozen afkomstig is uit de nieuwe EU-lidstaten en 15% uit de oude lidstaten. Onder de recent daklozen komt 30% uit een nieuwe EU-lidstaat en 19% uit een oude lidstaat. In vergelijking met de andere G4-steden heeft Amsterdam relatief veel daklozen uit de oude EU-lidstaten. In de overige steden komt 10% of minder uit een oude EU-lidstaat.

De cijfers over 2011/2012 verschillen nauwelijks van die over de winterkoudeopvang in 2010/2011.¹³

¹¹ Dit is feitelijk geen sociale voorziening, maar een gemeentelijke cisisfaciliteit.

¹² Herkomst nieuwe EU-lidstaat: 2% in 2005/2006, 11% in 2008/2009, 28% in 2010/2011 en 24% in 2011/2012.

¹³ Bronnen: G4-User, Urban Social Exclusion Research. *Feitelijk dakloos in de G4*. 2012.
GGD Amsterdam. *Notitie winterkoudeonderzoek 2008/2009*. April 2009.

Tabel 3.5 Nationaliteit van de respondenten van het onderzoek Winterkoudeopvang, Amsterdam en totaal (Amsterdam, Utrecht, Den Haag en Rotterdam samen), 2011/2012

	Amsterdam (n=221)	totaal G4 (n=567)
Nederland	40%	48%
EU, oude lidstaten (niet NL)	15%	10%
EU, nieuwe lidstaten	24%	22%
Buiten EU	21%	20%
totaal	100%	100

* cursief: statistisch significant lager dan het gemiddelde van de 4 steden, vet: statistisch significant hoger dan het gemiddelde van de 4 steden

bron: G4-User, Urban Social Exclusion Research. *Feitelijk dakloos in de G4*. 2012.

De winterkoudeopvang

De winterkoudeopvang is een vorm van crisisopvang en onderscheidt zich van de reguliere maatschappelijke opvang voor (residentieel) dak- en thuislozen. De winterkoudeopvang is bedoeld voor alle dak- en thuislozen in Amsterdam die niet in staat zijn om alternatieven te vinden voor onderdak gedurende de nacht bij aanhoudende winterkoude. De GGD bepaalt in G4 verband de periode van winterkoude en regelt de toegang (dit heet de winterkouderegeling).

3.4 Samenvatting

Van de Europeanen in Amsterdam behoort een kleiner deel tot de minima dan gemiddeld in de stad (9% tegenover 18%). Onder Noord-Europeanen is het aandeel minima iets kleiner en onder West-Europeanen iets groter. Drie van de tien ondervraagde Zuid- en Oost-Europeanen hebben (enigszins) moeite met rondkomen.

In de winters na 2005/2006 nam het aantal mensen afkomstig uit de EU-lidstaten (excl. Nederland) dat zich meldde bij de winterkoudeopvang toe, vooral uit de nieuwe EU-lidstaten¹⁴. In vergelijking met de andere G4-steden heeft Amsterdam relatief veel daklozen uit de oude EU-lidstaten (15% tegenover 10%).

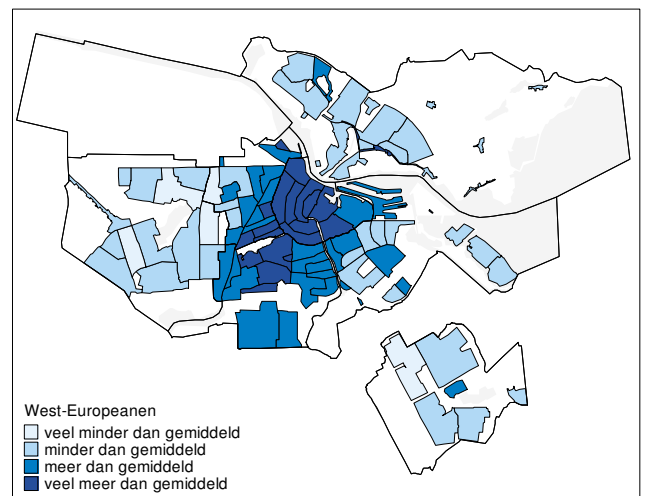
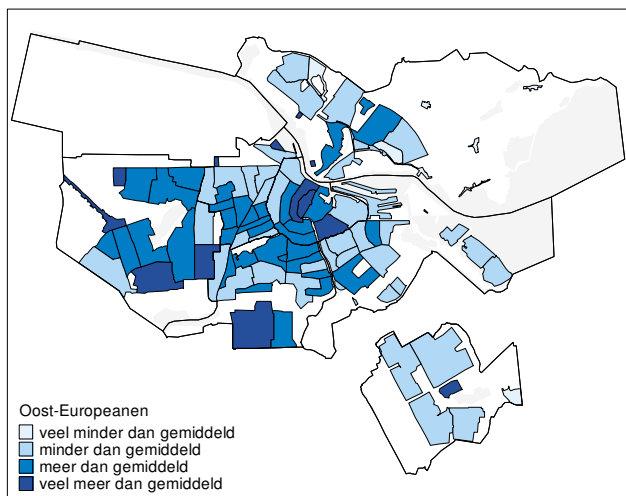
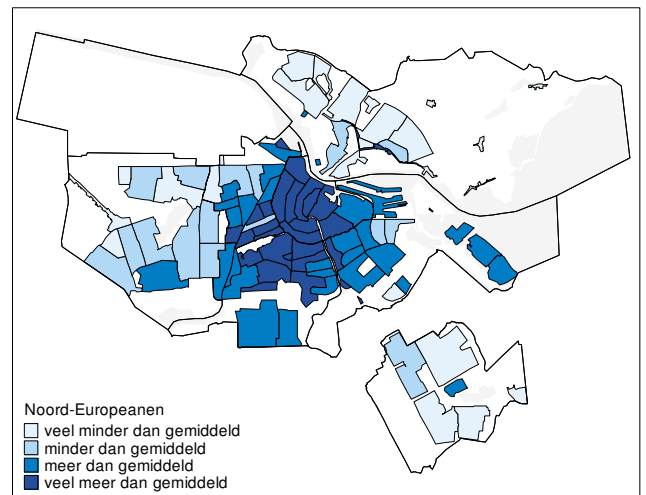
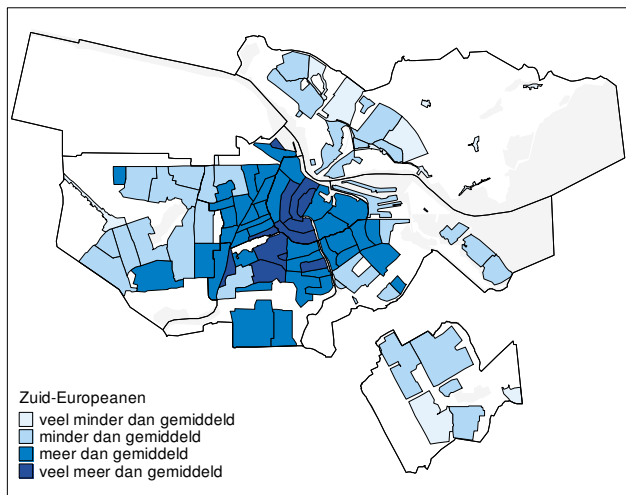
¹⁴ Herkomst nieuwe EU-lidstaat: 2% in 2005/2006, 11% in 2008/2009, 28% in 2010/2011 en 24% in 2011/2012.

4 Huisvesting

Bij de woonsituatie van EU-migranten gaat het zowel om de locatie als de kwaliteit van de huisvesting. Om een plek te vinden op de Amsterdamse woningmarkt, zeker als vestiger van buiten Nederland, zijn netwerken van belang. Het is dan ook aannemelijk dat arbeidsmigranten uit de EU, ook de niet-geregistreerden, in dezelfde wijken wonen als reeds ingeschreven inwoners uit EU-landen.

Europeanen wonen veelal centraal in de stad, in de buurten binnen de ring en ten zuiden van het IJ. Oost-Europeanen wijken hiervan af en wonen meer verspreid over de stad. Zij zijn met name ook relatief veel in Nieuw-West te vinden.

Figuren 4.1 Woonbuurt Europeanen in Amsterdam, 2012

bron: O+S

4.1 Type woning

Amsterdammers uit de Europese Unie hebben iets vaker een koophuis (31%) dan gemiddeld (28%). Daarnaast huren zij vaak in de particuliere sector (34%, om 25% gemiddeld in Amsterdam). Met name Amsterdammers uit Oost-Europa huren vaak van een particulier (45%). Daarbinnen zijn het vooral de Bulgaren (58%) en Roemenen (52%) die wonen in een particuliere huurwoning.

Tabel 4.2 Europeanen naar type woning, 2012 (procenten)

	eigenaar-bewoner	corporatie verhuur	particuliere verhuur	totaal
Noord	34	27	39	100
Oost	22	33	45	100
West	33	36	31	100
Zuid	30	37	34	100
EU-migranten	31	36	34	100
Amsterdam	28	47	25	100

bron: O+S

Hoe aan huisvesting gekomen

Onderstaande tabel geeft de huisvestingssituatie aan bij aankomst in Amsterdam. Zuid-Europeanen geven vaker aan in een onzelfstandige woning te zijn gestart (18%) dan Oost-Europeanen (11%). Ook geven de hoger opgeleide Zuid-Europeanen vaak aan in een particuliere huurwoning te zijn gestart (34%).

Oost-Europeanen die middelbaar of lager zijn opgeleid trekken vaak in bij vrienden of familie (46%). Zuid-Europeanen of Oost-Europeanen met een universiteitsopleiding doen dit veel minder vaak (tussen 20% en 28%). Oost-Europeanen met een universiteitsopleiding regelden hun eerste huisvesting vaak op andere manieren (19% 'anders'), vaak via de universiteit.

Tabel 4.3 Woonsituatie bij aankomst in Nederland (n=575, procenten)

		op kamers/ pension/ groeps woning	bij familie/ vrienden	huur- woning particulier	huur- woning corporatie	koop- woning	anders	geen antwoord	totaal
universitair geschoold	Oost-Eur.	12	21	24	18	4	19	3	100
	Zuid-Eur.	17	20	34	13	7	9	1	100
niet-univ. geschoold	Oost-Eur.	11	46	19	6	4	11	3	100
	Zuid-Eur.	18	28	18	16	8	12	0	100

bron: enquête O+S

Europeanen die voor studie naar Amsterdam kwamen regelden hun huisvesting vaak via de universiteit, Europeanen die voor de liefde kwamen trokken in de regel in bij hun partner. Voor de Europeanen die voor werk kwamen zijn er meer verschillen aan te geven. Lager opgeleide Europeanen die voor werk naar Amsterdam komen regelen hun huisvesting voornamelijk via vrienden of familie (64%); ze trekken bij hen in of vinden een eigen plek via hen. Hoger opgeleide Europeanen die voor werk komen, gebruiken meer

verschillende methodes, zij regelen hun huisvesting via internet (25%), via hun werkgever in Nederland (24%), via een makelaar (22%) of via vrienden/familie (22%).

Huidige woonsituatie recent gevestigden

De onderstaande tabel geeft de huidige woonsituatie weer van de ondervraagde migranten. Het aandeel Zuid-Europeanen dat aangeeft op kamers te wonen is nu gedaald, naar ongeveer 10% en is daarmee gelijk aan de Oost-Europeanen. Bijna een derde deel van de Zuid-Europeanen geeft aan nu een koopwoning te hebben. Ook bij de universitair geschoolde Oost-Europeanen is het aandeel koop gestegen (van 4% naar 17%).

Het aandeel dat bij familie of vrienden inwoont, is gedaald tot ongeveer 10% bij de universitair geschoolden en de Zuid-Europeanen; van de niet-universitair geschoolde Oost-Europeanen woont nog 20% bij familie in. Oost-Europeanen zijn vooral vaker gaan huren (zowel particulier als corporatie) en Zuid-Europeanen zijn vooral vaker gaan kopen.

Tabel 4.4 Huidige woonsituatie EU-migranten uit Oost- en Zuid-Europa (n=565, procenten)

		kamer/ groeps- woning/ pension	inwonend bij familie/ vrienden	huur- woning particulier	huur- woning corporatie	koop- woning	anders	geen antwoord	totaal
univ. geschoold	Oost-Eur.	9	11	31	23	17	8	1	100
	Zuid-Eur.	10	12	32	14	28	1	2	100
niet-univ. geschoold	Oost-Eur.	12	20	30	20	7	11	1	100
	Zuid-Eur.	12	10	18	15	33	10	2	100

bron: enquête O+S

Vanuit een onzelfstandige woning wordt vooral overgestapt op een particuliere huurwoning (25%) of een koopwoning (25%). Europeanen die bij vrienden of familie waren ingetrokken, verhuisden vooral door naar een particuliere huurwoning (23%), een corporatiewoning (19%). De meesten die al direct een zelfstandige huurwoning hadden, blijven daar wonen (53%), of stapten over op een koopwoning (17%).

Tabel 4.5 Woonsituatie bij aankomst en huidige woonsituatie Oost- en Zuid-Europeanen (n=565, procenten)

	huidige woonsituatie:							
woonsituatie bij aankomst:	kamer/ groeps- woning/ pension	inwonend bij familie/ vrienden	huur- woning particulier	huur- woning corporatie	koopwoning	overig	totaal	
op kamers/pension/groeps- woning	26	8	25	14	25	3	100	
bij familie/vrienden	11	30	23	19	13	3	100	
huurwoning particulier	6	9	53	8	17	7	100	
huurwoning corporatie	8	3	19	53	18	1	100	

bron: enquête O+S

De EU-migranten geven hun woning gemiddeld een ruime voldoende (7,3). EU-migranten die op kamers wonen of in een groeps-
woning zijn minder tevreden, maar geven gemiddeld nog net een voldoende (6,0) aan hun huisvesting.

De maandelijkse huur, inclusief servicekosten, bedraagt gemiddeld 900 euro. Zuid-Europeanen betalen meer huur (990 euro) dan Oost-Europeanen (830 euro). De groep

overige Oost-Europeanen betaalt de minste huur (gemiddeld 770 euro). Europeanen die in een onzelfstandige woning wonen, betalen gemiddeld 580,- euro per maand. De huren voor particuliere huurwoningen liggen gemiddeld op 1130,- euro.

Tabel 4.6 Gemiddelde huurprijs naar type woning en naar inkomensklasse (n=315, in euro's per maand, afgerond op 10-tallen)

een kamer, groepswoning of pension met gezamenlijk gebruik	580
zelfstandige huurwoning van een particulier	1130
zelfstandige huurwoning van een corporatie	790
anders	630
geen inkomen of minder dan €1000,-	580
tussen €1000 en €1750	670
tussen €1750 en €3050	710
meer dan €3050	1260
totaal	900

bron: enquête O+S

Ook in vergelijking met het inkomen zijn de huren vaak fors. Huishoudens met een inkomen minder dan €1000,- netto per maand geven aan gemiddeld €580 per maand aan huur te betalen. Voor de groep met een inkomen tussen de €1000 en €1750 is dit €670 per maand en tussen €1750 en €3050 is de gemiddelde huurprijs €710. De hogere inkomens met meer dan €3050 netto per maand betalen gemiddeld €1260 aan huur.

4.2 Illegale huisvesting

Vanuit de handhaving van de dienst Wonen Zorg en Samenleven (WZS) is er enig zicht op het grijze en zwarte circuit waarin Europese migranten huisvesting vinden. De afdeling handhaving handhaaft excessen. Hieronder valt onder meer matrassenverhuur, pensionmatige verhuur, kamerverhuur, crimineel gebruik van woningen waarbij het bijvoorbeeld gaat om gebruik ten behoeve van het faciliteren van mensenhandel, etc. De gevallen die hierbij aan het licht komen, betreffen alleen de ergste gevallen, en weerspiegelen uiteraard slechts een deel van wat er werkelijk speelt in de stad. Parallel aan de economische crisis, zien buitendienstinspecteurs van WZS bij excesgevallen een toename van betrokkenheid van Europese migranten. Exacte cijfers zijn er niet. Naar schatting is in 2012 bij meer dan een derde van alle handhavingsprojecten sprake van betrokkenheid van (arbeids)migranten. Dit geeft aan dat het speelt, over de schaal waarop het speelt is geen inschatting te geven. Het gaat in gelijke mate zowel om Midden- en Oost Europeanen, als om mensen uit Europese landen waar het economisch slecht gaat; Griekenland, Italië, Spanje en Portugal. Er is ook sprake van een toename van het aantal burgermeldingen waarbij deze groep migranten wordt genoemd. Bij een melding is overigens lang niet altijd sprake van overlast of een excessituatie.

Er is geen eenduidig gebied aan te wijzen waar deze problematiek zich voordoet. Zowel de meldingen als daadwerkelijke excessituaties waarbij arbeidsmigranten worden waargenomen, komen voor in alle stadsdelen.

De aard van de praktijk

Deze excessituaties waarbij arbeidsmigranten betrokken zijn, betreffen de laatste jaren vaker gevallen van overbewoning in panden die kamergewijs of pensionmatig verhuurd worden, maar ook matrassenverhuur. Bij de aanpak van huisjesmelkers zijn bijna altijd arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europa en andere Europese landen betrokken, maar ook illegale vreemdelingen uit landen buiten Europa.

WZS treft ook prostitutie in woningen aan. Groepen vrouwen uit Midden- en Oost Europa bieden hun diensten aan in koopwoningen. Dit gaat vaak om particuliere, niet vergunningplichtige woningen die gehuurd en doorverhuurd worden door derden.

4.3 Samenvatting

Uit registratiegegevens blijkt dat Europeanen veelal centraal in de stad wonen, in de buurten binnen de ring en ten zuiden van het IJ. Oost-Europeanen wijken hiervan af en wonen meer verspreid over de stad. Zij zijn met name ook relatief veel in Nieuw-West te vinden. Amsterdammers uit de Europese Unie hebben iets vaker een koophuis (31%) dan gemiddeld (28%). Daarnaast huren zij vaak in de particuliere sector (34%, om 25% gemiddeld in Amsterdam). Met name Amsterdammers uit Oost-Europa huren vaak van een particulier (45%).

De geënquêteerde Zuid- en Oost-Europeanen vonden hun eerste woonruimte het meest via vrienden en familie (29%), daarna via internet (19%), via de (voormalige) werkgever (15%) of via een makelaar (12%). De huidige woonsituatie is het vaakst een zelfstandige huurwoning van een particulier (30%), daarna een koopwoning (20%) of een zelfstandige huurwoning van een corporatie. Bijna een kwart (24%) woont niet zelfstandig.

De EU-migranten geven hun woning gemiddeld een ruime voldoende (7,3). EU-migranten die op kamers wonen of in een groepswoning zijn minder tevreden, maar geven gemiddeld nog net een voldoende (6,0) aan hun huisvesting. De respondenten die in een particuliere huurwoning wonen, betalen gemiddeld meer aan huisvesting dan gemiddeld (1.130 euro tegenover 900 euro). De respondenten die in een onzelfstandige woningen wonen betalen minder, zij zijn gemiddeld 580 euro per maand kwijt.

Er is dus een aanzienlijk aandeel arbeidsmigranten uit Midden en Oost Europa dat zijn weg weet te vinden op de Amsterdamse woningmarkt, weliswaar tegen een relatief hoge prijs. Amsterdam heeft echter net als andere steden ook te maken met een toenemende stroom arbeidsmigranten die belandt in het grijze circuit. Ondanks dat er geen harde feiten beschikbaar zijn, geven signalen uit de afdeling handhaving duidelijk weer dat er ook in Amsterdam sprake is van huisvestingsproblematiek waarbij in toenemende mate arbeidsmigranten uit Midden- en Oost Europa en overige Europese landen betrokken zijn.

5 Taal en onderwijs

Dit hoofdstuk gaat in op de positie van EU-migranten op het gebied van opleidingsniveau, deelname aan inburgeringscursussen en Nederlandse taalbeheersing. Daarnaast wordt ingegaan op kinderen van EU-migranten in het onderwijs, hierbij wordt met name gekeken naar het verzuim en het aandeel voortijdig schoolverlaters. Tot slot is ook gekeken naar studenten uit EU of EER landen aan de Vrije Universiteit (VU) en Universiteit van Amsterdam (UvA).

5.1 Opleidingsniveau

Er zijn geen geregistreerde gegevens over het opleidingsniveau van de EU-migranten die in Amsterdam of Nederland verblijven. In de door O+S gehouden enquête onder EU-migranten geeft tweederde van de ondervraagden (68%) aan een universitaire opleiding afgerond te hebben. Universitair geschoolden doen veel vaker aan dit soort onderzoeken mee dan lager geschoolden. Het percentage op zich zegt daarmee niet veel over het opleidingsniveau van EU-migranten. Wel geven de onderlinge verhoudingen tussen verschillen groepen enig inzicht in de verschillen. De Zuid-Europese ondervraagden zijn vaker universitair opgeleid (75%) dan de Oost-Europese (63%). Gemiddeld heeft men nog 7,5 jaar onderwijs gevolgd vanaf dat men 16 werd. Bulgaren hebben daarna minder lang onderwijs genoten (gemiddeld 5,9 jaar), Polen wat langer (8,2 jaar).

Een kwart van de ondervraagden volgt op het moment een opleiding. Een taalcursus komt daarbij het vaakst voor, maar ook een universitaire opleiding (27% van diegenen die een opleiding volgen), een HBO-opleiding (9%) of een opleiding op een lager niveau (8%) worden genoemd.

5.2 Inburgeringscursus en taalbeheersing

EU-burgers zijn niet verplicht om in te burgeren. Wanneer zij ingeschreven staan in het GBA vallen zij onder de categorie 'vrijwillige inburgeraars' en krijgen zij na screening een inburgeringsaanbod. In 2012 startten er 780 Europeanen aan een inburgeringscursus, de twee jaren daarvoor lag het aantal hoger, boven de 1000 gestarte trajecten. Zij komen in meerderheid uit Zuid- of Oost-Europa. De grootste groep zijn de Bulgaren (129 in 2012), gevolgd door Spanjaarden (119) en Italianen (106). Roemenen (94), Polen (91) en Grieken (79) volgen daarna.

Tabel 5.1 Gestarte deelnemers per jaar uit EU-landen op een Wet Inburgering traject , 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oost-Europa	31	198	258	604	529	384
Zuid-Europa	32	151	213	406	381	355
West-Europa	8	56	55	143	115	24
Noord-Europa	0	4	13	35	28	17
totaal EU	71	409	539	1188	1053	780

bron: DWI gemeente Amsterdam

Vijftien procent van de ondervraagde EU-migranten geeft in de enquête aan een inburgeringscursus te hebben gevolgd (12%) of daarmee bezig te zijn (3%). Eén op de vijf ondervraagden geeft aan het nog wel van plan te zijn (21%) en ruim de helft geeft aan het niet van plan te zijn (56%, 9% gaf geen antwoord). Zuid-Europeanen hebben in het algemeen wat minder vaak een inburgeringscursus gevolgd dan Hongaren, Polen en Roemenen. Universitair geschoolden hebben minder vaak een inburgeringscursus gevolgd of zijn er mee bezig (11%) dan lager geschoolden (tot 16e scholing: 18%, middengroep: 24%). Anderzijds doen hoogopgeleiden wel vaak een cursus Nederlands.

Tweederde van de ondervraagde EU-migranten heeft een cursus Nederlands gevolgd (51%) of is daar nu mee bezig (15%). Eén vijfde (22%) zegt geen cursus Nederlands gevolgd te hebben maar het nog wel van plan te zijn en 11% gaat het niet alsnog volgen (2% geen antwoord). Zuid-Europeanen hebben wat vaker al een cursus Nederlands gevolgd dan Oost-Europeanen (resp. 58% versus 46%).

De meesten die een inburgeringscursus hebben gedaan, hebben daarnaast ook een taalcursus gedaan. Ruim een kwart van de ondervraagden (28%) heeft geen enkele cursus gedaan, 9% is ook helemaal niet van plan.

Een kwart van de ondervraagden EU-migranten (26%) zegt geen gesprek in het Nederlands te kunnen voeren. Daarnaast heeft bijna een derde deel er veel moeite mee (31%), ruim een derde (34%) heeft er een beetje moeite mee en 9% heeft nooit moeite met een gesprek in de Nederlandse taal. Het is opvallend dat men vaker aangeeft geen Nederlands te spreken naarmate men hoger is opgeleid. Zo zegt 9% van de respondenten die voor hun 16^e gestopt is met leren aan geen Nederlands te spreken, tegenover 29% onder de universitair geschoolden. Voor universitair geschoold werk, bijvoorbeeld als wetenschapper, is het vaak minder van belang Nederlands te spreken dan voor middelbaar geschoold werk.

Van degenen die geen Nederlands spreken, heeft 20% wel al een taalcursus gedaan, 10% is daar mee bezig. Verreweg de meesten geven aan het wel nog van plan te zijn (48%). Twintig procent geeft aan geen plannen te hebben om de taal nog te leren via een taalcursus.

Van degenen die aangeven de taal wel te spreken, maar daar nog wel moeite mee hebben, heeft 60% wel een cursus gevolgd. Een beperkt deel, ongeveer 5%, geeft aan geen plannen te hebben om een cursus te volgen.

Wanneer gevraagd werd welke talen men spreekt, dan geeft 37% van de ondervraagde EU-migranten aan Nederlands te spreken. Zuid-Europeanen spreken minder vaak Nederlands (31%) dan Oost-Europeanen (41%). Italianen en Fransen spreken het minst vaak Nederlands (respectievelijk 21% en 28%).

De meeste migranten kunnen zich redden in het Engels, bij alle landen, behalve Bulgarije, spreekt ruim 90% Engels. Van de Bulgaren geeft 63% aan Engels te spreken. Bulgaren geven vaak aan Turks te spreken (28% niet in tabel). Het kan hierbij gaan om Turkse Bulgaren, een minderheidsgroep in Bulgarije dat als moedertaal het Turks heeft.

Oost-Europeanen, met uitzondering van Roemenen, spreken vaak Russisch en Duits. Roemenen spreken vaak een Zuid-Europese taal, meestal Frans (45%, 28% Spaans en 24% Italiaans).

Tabel 5.1 Talenkennis Zuid- en Oost-Europese migranten, aandeel dat de betreffende taal spreekt (n = 566) 1)

	Engels	Nederlands	Spaans	Frans	Italiaans	Duits	Russisch
Polen	92	40	14	6	4	33	23
overige Oost-Europeanen	93	49	9	14	7	30	23
Bulgaren	63	47	5	5	1	19	39
Roemenen	93	30	28	45	24	9	1
Fransen	91	28	26	98	11	26	2
Spanjaarden	97	42	100	39	25	11	0
Portugezen	92	42	83	42	17	8	0
Italianen	96	21	54	33	100	9	0
Grieken	100	36	13	20	7	18	2

1) De enquête is in Nederlands en Engels aangeboden, dit geeft wel een vertekening van het beeld van de taalvaardigheid van deze groep voor deze twee talen.

5.3 Schoolprestaties leerlingen

Er zijn geen gegevens beschikbaar van basisschoolleerlingen naar herkomstland, alleen naar herkomstgroep. Circa 11% van de Amsterdamse basisschoolleerlingen (jaar 2011/2012) valt onder de herkomstgroep 'westerse allochtonen', de verzamelgroep waar de Europeanen onder vallen. Vijf jaar terug was dat nog 9%. In het voortgezet onderwijs is circa 8% van de leerlingen van westerse herkomst. Dit percentage is de afgelopen 5 jaar niet veranderd.

Scholen kunnen gebruik maken van verschillende faciliteiten voor leerlingen die korter dan een jaar in Nederland zijn. Daarnaast kunnen scholen gewichtengeld krijgen voor leerlingen die voldoen aan de criteria van de gewichtengeldregeling, zijn er Leerplusarrangementen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs en zijn er voor leerlingen van 12 tot en met 18 jaar internationale schakelklassen (ISK).

Kinderen van nieuwkomers, dus ook uit EU-landen, krijgen in het kader van de regeling 'Eerste opvang nieuwkomers/zij-instromers' apart onderwijs gedurende 1 tot maximaal 1,5

jaar. Dit heeft als doel de taalachterstand zo snel mogelijk in te lopen zodat de kinderen daarna kunnen doorstromen naar het reguliere onderwijs. In Amsterdam zijn een aantal specifieke basisscholen die deze eerste opvang bieden. Het is echter niet bekend hoeveel kinderen uit Europa hier op zitten omdat de nationaliteit van de nieuwkomers niet apart wordt bijgehouden. Voor zover bekend, zijn er geen stedelijke knelpunten die gebonden zijn aan nationaliteit. Het aantal nieuwkomers in het basisonderwijs is de afgelopen jaren licht gestegen: van 275 nieuwkomers in 2009 en 268 in 2010 naar 309 nieuwkomers in 2011.¹⁵

Landelijk onderzoek laat zien dat op sommige scholen waar veel kinderen van Midden- en Oost-Europeanen zitten, zich knelpunten voor doen. In het basisonderwijs hebben deze te maken met het kortdurende karakter van de bijzondere bekostiging ten aanzien van leerlingen uit Midden- en Oost-Europa en binnen het voortgezet onderwijs zijn de knelpunten van organisatorische aard. Het is onduidelijk of alle kinderen uit Midden- en Oost-Europa die in Nederland verblijven naar school gaan. Daarnaast is er het probleem dat deze kinderen hier vaak tijdelijk zijn, tijdelijk op school zitten en plotseling 'verdwijnen'. Kinderen van niet-rechthebbende ouders vormen een extra kwetsbare groep. Omdat deze kinderen niet in beeld zijn lopen zij groot risico niet of niet voldoende onderwijs te volgen en niet de juiste begeleiding en zorg te krijgen.

Minister Kamp heeft dan ook aangedrongen op dat gemeenten zich moeten inzetten om bij het handhaven van de leerplicht kinderen die geen onderwijs volgen beter in beeld te krijgen. Ook pleitte hij voor het maken van regionale afspraken om de bestaande mogelijkheden beter te benutten. In reactie op signalen van scholen over knelpunten heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) (van Bijsterveldt) al eerder maatregelen genomen. De bijzondere bekostiging ten aanzien van leerlingen uit Midden- en Oost-Europa voor personeel en materiële instandhouding is met ingang van 1 april 2009 verdubbeld. Daarnaast kunnen gemeenten die een specifieke uitkering ontvangen op basis van artikel 168a van de Wet op het primair onderwijs, voor het bestrijden van onderwijsachterstanden, schakelklassen inrichten voor kinderen die een (grote) taalachterstand hebben. Het kabinet stelt structureel € 50 miljoen extra beschikbaar voor schakelklassen en zomerscholen. Ook het voortgezet onderwijs kan aanspraak maken op extra bekostiging voor de opvang van nieuwkomers.¹⁶

Schoolverzuim¹⁷

Het verzuimcijfer van kinderen uit Oost-Europese gezinnen in Amsterdam is 7,4% (137 verzuimers op het totaal van 1.854 Oost-Europese leerlingen). Het verzuim ligt daarmee iets hoger dan het gemiddelde verzuimcijfer in Amsterdam (dat is 6,9%).

Voor kinderen uit overige Europese gezinnen worden deze cijfers niet apart bijgehouden. Zij vallen in de herkomstgroep 'overig westers' waar het verzuim met 4,4% lager ligt dan het Amsterdams gemiddelde van 6,9%.

Voortijdig schoolverlaten

Het aandeel voortijdig schoolverlaters onder Midden-, Oost-Europese en Zuid-Europese leerlingen ligt met 14% iets hoger dan gemiddeld in de stad (12%). Leerlingen van overige

¹⁵ Bron: Gemeente Amsterdam. *Inventarisatie Effecten EU-migratie naar Amsterdam*. December. 2011.

¹⁶ Bron: Tweedekamerrapportage Parlementair onderzoek Lessen uit recente arbeidsmigratie.

¹⁷ Bron: O+S/DMO. Zie ook: Gemeente Amsterdam. *Inventarisatie Effecten EU-migratie naar Amsterdam*, dec. 2011,

westerse herkomst verlaten minder vaak voortijd de school (9%) dan gemiddeld (12%), maar wel iets vaker dan autochtone leerlingen (7%). Voortijdig schoolverlaters zijn jongeren tussen de 18 en 22 die geen startkwalificatie hebben (een diploma op HAVO/VWO of MBO-2 niveau) en niet meer naar school gaan.

Tabel 5.2 Aantal en aandeel voortijdig schoolverlaters onder 18 t/m 22 jarigen uit EU of EER landen in Amsterdam, eind juli 2008-2011

	aantal				percentage			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Midden- en Oost-Europees	116	324	218	194	10	25	16	14
Zuid-Europees	86	117	124	103	14	17	17	14
overig westers	331	514	460	382	9	13	11	9
Nederlands	2054	2200	2071	1785	9	10	9	7
totaal Amsterdam	6863	7600	6953	6306	14	15	14	12

bron: DMO/bewerking O+S

5.4 Studenten

Aan de Vrije Universiteit (VU) stonden in het schooljaar 2011/'12 908 Europese studenten ingeschreven. Bij de UvA was dit bijna het dubbele: 1744. Europese studenten gaan daarmee iets vaker naar de UvA (5% van het totaal aantal ingeschreven studenten) dan naar de VU (4% van het totaal aantal ingeschreven studenten). De meesten komen uit West-Europa, 44% van de Europese studenten komt uit een West-Europees land. Daarna volgen de Oost-Europese studenten met 27% en de Zuid-Europese met 24%. De overige 5% komt uit Noord-Europa. De samenstelling verschilt nauwelijks tussen de twee Amsterdamse universiteiten.

Tabel 5.3 Studenten ingeschreven bij de VU en de UvA uit EU of EER landen (geboorteland/nationaliteit), 2011

	VU	UvA	totaal	VU	UvA	totaal
	abs.	abs.		%	%	
Oost-Europeanen	218	495	713	24	28	27
West-Europeanen	410	757	1167	45	43	44
Noord-Europeanen	45	98	143	5	6	5
Zuid-Europeanen	224	394	618	25	23	23
overig	11		11	1	0	0
totaal	908	1744	2652	100	100	100

bron: Universiteit van Amsterdam, augustus 2012/ Vrije Universiteit, augustus 2012

De grootste groep komt uit Duitsland, 665 studenten zijn Duits. Daarna volgen Britten met 245 inschrijvingen. Opvallend is het grote aantal Grieken, 218 in totaal. Ook Italianen (147) en Spanjaarden (104) zijn er relatief veel. Bij de Oost-Europeanen vallen de studenten uit de Baltische staten op met 120 inschrijvingen. Ook uit Roemenië komen veel studenten (185). Daarnaast zijn Polen (146) en Bulgarije (119) ruim vertegenwoordigd.

**Tabel 5.4 Studenten ingeschreven bij de VU en de UvA uit EU of EER landen
(geboorteland/nationaliteit), 2011**

	man	vrouw	totaal	% vrouw
Polen	49	97	146	66
Bulgaren	63	56	119	47
Roemenen	71	114	185	62
Tsjechen/Slowaken	35	43	78	55
Slovenen	7	11	18	61
Hongaren	15	32	47	68
Esten/Letten/Litouwen	39	81	120	68
totaal Oost-Europa	279	434	713	61
Duitsers	257	408	665	61
Belgen	58	86	144	60
Brits	115	130	245	53
Ieren	20	6	26	23
Zwitsers	22	20	42	48
Oostenrijkers	20	23	43	53
Luxemburgers	1	1	2	50
totaal west-Europeanen	493	674	1167	58
Denen	12	14	26	54
Zweden	16	22	38	58
Finnen	13	24	37	65
Noren	13	13	26	50
IJsland	8	8	16	50
totaal Noord-Europeanen	62	81	143	57
Grieken	101	117	218	54
Cyprioten	8	11	19	58
Fransen	41	41	82	50
Spanjaarden	46	58	104	56
Portugezen	28	17	45	38
Italianen	82	65	147	44
Maltezen	0	3	3	100
totaal Zuid-Europeanen	306	312	618	50
overig			11	0
totaal	1140	1501	2652	57

De meerderheid van de studenten is vrouw, in totaal 57%. Dit is overigens gelijk aan de gehele studentenpopulatie aan de VU en de UvA. Met name bij de Oost-Europeanen is het aandeel vrouwen hoog: 61%. Daarbinnen gaat het vooral om studenten uit de Baltische Staten (68%), Hongaren (68%), Polen (66%) en Roemenen (62%).

Uit de door O+S gehouden enquête onder 600 EU-migranten blijkt dat twee van de tien ondervraagden (20%) hier naar toe zijn gekomen om te studeren. Oost-Europeanen geven in het algemeen vaker aan hier voor studie te zijn gekomen dan Zuid-Europeanen (gemiddeld 25% versus 14%). Onder de ondervraagde Grieken ligt het aandeel dat hier naar toe is gekomen voor een studie het hoogst (37%). Dit komt overeen met het hoge aantal ingeschreven studenten.

5.5 Samenvatting

Van de geënquêteerde EU-migranten geeft tweederde van de ondervraagden aan een universitaire opleiding afgerond te hebben. Universitair geschoolden doen veel vaker aan dit soort onderzoeken mee dan lager geschoolden. Het percentage op zich zegt daarmee niet veel over het opleidingsniveau van EU-migranten. Wel geven de onderlinge verhoudingen tussen verschillen groepen enig inzicht in de verschillen. De Zuid-Europese ondervraagden zijn vaker universitair opgeleid (75%) dan de Oost-Europese (63%). Een kwart van de ondervraagden volgt op het moment een opleiding. Een taalcursus komt daarbij het vaakst voor. Tweederde van de ondervraagde EU-migranten heeft een cursus Nederlands gevolgd (51%) of is daar nu mee bezig (15%). Eén vijfde is nog van plan een cursus te volgen. Zuid-Europeanen hebben wat vaker al een cursus Nederlands gevolgd dan Oost-Europeanen. Wanneer gevraagd werd welke talen men spreekt, dan geeft 37% van de ondervraagde EU-migranten aan Nederlands te spreken. Een kwart van de ondervraagden EU-migranten (26%) zegt geen gesprek in het Nederlands te kunnen voeren. Daarnaast heeft bijna een derde deel er veel moeite mee (31%), ruim een derde (34%) heeft er een beetje moeite mee en 9% heeft nooit moeite met een gesprek in de Nederlandse taal. EU-burgers zijn niet verplicht om in te burgeren. Vijftien procent van de ondervraagde EU-migranten geeft aan een inburgeringscursus te hebben gevolgd (12%) of daarmee bezig te zijn (3%). Eén van de vijf ondervraagde geeft aan het nog wel van plan te zijn (21%) en ruim de helft geeft aan het niet van plan te zijn (56%, 9% gaf geen antwoord).

Een kwart van de geënquêteerden die een opleiding volgen, volgt een universitaire opleiding. Uit registratiegegevens van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam blijkt dat Roemenen en Polen de grootste groepen onder Oost-Europeanen zijn. Een andere grote groep bestaat uit Duitse studenten, maar ook het aantal Grieken is opvallend hoog.

Het aandeel verzuim is iets hoger onder Oost-Europese leerlingen dan gemiddeld in Amsterdam. Daarnaast ligt het aandeel voortijdig schoolverlaters onder Midden-, Oost-Europese en Zuid-Europese leerlingen iets hoger dan gemiddeld in de stad.

6 Criminaliteit, overlast en prostitutie

In dit hoofdstuk wordt een beeld gegeven van de betrokkenheid van EU-migranten bij criminaliteit, overlast en prostitutie. Het gaat daarbij om het aantal geregistreerde delicten en verdachten, de aard van de delicten, klachten over overlast, deelname aan prostitutie en slachtofferschap van mensenhandel. Ook het gevoerde gemeentelijk beleid en de middelen van aanpak en opvang op dit gebied komen in dit hoofdstuk aan de orde.

6.1 Criminaliteit

Uit cijfers van de politie blijkt dat relatief veel delicten in Amsterdam door Oost-Europeanen worden gepleegd, met name door Roemenen, Polen en Bulgaren. Overlastgevend gedrag (APV overtredingen) komt relatief vaker voor bij Polen en mensen uit de Baltische staten. Het lijkt hier veelal te gaan om niet-geregistreerde en/of niet in Amsterdam woonachtige Oost-Europeanen. Er is ook sprake van mobiele groepen criminelen uit Oost- en Midden-Europa. Vooral op het gebied van skimmen en zakkenrollerij.¹⁸

In 2012 hadden 2331 unieke verdachten in Amsterdam een Oost-Europese nationaliteit. Dat is 7,1% van het totale aantal verdachten. De cijfers over 2008-2012 laten zien dat er sprake is van een toename van Oost-Europeanen onder verdachten (van 4,4% naar 7,1%). De grootste groep binnen de Oost-Europese verdachten vormen de Roemenen, zij maken 3,0% uit van het totaal aantal verdachten. Dit aandeel is gegroeid, in 2008 was dit 1,4%. Daarna volgen de verdachten met een Poolse nationaliteit met 1,6%; dit aandeel is redelijk stabiel in de periode 2008-2012.

Tabel 6.1 Unieke verdachten uit Oost-Europese landen en totaal verdachten in Amsterdam, 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
aandeel Oost-Eur. verdachten	4,4%	5,5%	6,3%	6,8%	7,1%
aantal Oost-Eur. verdachten	1.612	2.117	2.275	2.536	2.331
totaal aantal unieke verdachten	36252	38595	36323	37134	32907

bron: Politie Amsterdam-Amstelland

Het gaat bij de incidenten waarbij Oost-Europeanen betrokken zijn vaak om winkeldiefstallen (25%), en overtredingen APV (25%, o.a. slapen op of aan de weg, wildplassen, bedelen, alcoholverbod).

Het aantal incidenten waar Oost-Europeanen bij betrokken waren nam toe in de periode 2008-2011 (van 2601 naar 4692), in 2012 lag het aantal incidenten weer lager (3489). De

¹⁸ Bron in deze paragraaf, tenzij anders wordt vermeld: cijfers Politie Regio Amsterdam-Amstelland. Zie ook: Gemeente Amsterdam. Gemeenteblad 468, 20 juni 2012. *Beantwoording schriftelijke vragen inzake cijfers over criminele Oostblokkers.*

afname was er vooral bij de APV's, deze maakten in de periode 2008-2011 nog ruim een derde deel uit van het totaal aantal overtredingen, in 2012 lag dit op 25%. Dit betreft een administratieve verandering.¹⁹ Het aandeel winkeldiefstal nam juist toe, dit ging van 20% in 2008 naar 25% in 2012.

Tabel 6.2 Incidenten gepleegd in Amsterdam met verdachten uit Oost-Europa en totaal aantal incidenten met verdachten, 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
aandeel incidenten met Oost-Europese verdachten	5,1%	7,3%	7,9%	9,5%	8,3%
aantal incidenten met Oost-Europese verdachten	2.601	3.776	3.725	4.692	3.489
totaal incidenten met verdachten	50.642	52.022	47.203	49.542	41.801

bron: Politie Amsterdam-Amstelland

Uit informatie van OOV blijkt dat er in Amsterdam geen sprake is van een duidelijk onderscheid tussen een vaste kern van bedelende verslaafden/dak- en thuislozen en anderzijds bedelaars uit Oost- en Midden-Europa. Als gekeken wordt naar de nationaliteit van de verdachten die structureel overlast veroorzaken door te bedelen, gaat het hoofdzakelijk om personen met een Nederlandse nationaliteit al dan niet dak- of thuisloos. Na verdachten met een Nederlandse nationaliteit, komen verdachten met een Roemeense nationaliteit het meest voor. In 2012 hadden 65 van de 253 verdachten een Roemeense nationaliteit. Hiervoor geldt echter dat van 43 van de 65 Roemeense verdachten in 2012 slechts eenmaal een overtreding is geregistreerd. De bijdrage van verdachten uit overige Oost- en Midden-Europese landen is gering.

6.2 Overlast

Ongeveer de helft van de door Midden- en Oost-Europese verdachten gepleegde delicten worden in het Centrum gepleegd. Er is dan ook op diverse locaties in het Centrum zichtbare hinder van de groep overlastgevende en criminele Oost-Europeanen, veelal in de vorm van lichte vergripen. De groep wisselt snel van samenstelling en verblijft grotendeels relatief kort in Nederland. Ook zitten er EU-burgers onder de groepen stadsnomaden.²⁰

Uitzettingen en andere middelen van aanpak

Naast bovengenoemde middelen van aanpak kunnen criminele Europeanen (versneld) worden uitgezet naar het land van herkomst. Sinds februari 2010 zijn hiertoe 97 verzoeken door de politie Amsterdam-Amstelland ingediend. Tot nu toe (stand van zaken

¹⁹ Vanaf december 2011 zijn 94 APV feiten aangewezen tot bestuurlijke afdoening. Deze zijn overgenomen door de BOA's van de gemeente (Stadtoezicht), die nu ook bonnen schrijven (CJIB is hun registratie systeem). Deze feiten komen niet meer binnen bij de politie.

²⁰ Bron: Gemeente Amsterdam. *Inventarisatie effecten EU-migratie naar Amsterdam*. December 2011.

juni 2012) zijn hiervan 27 personen uitgezet. De rest is ongewenst verklaard (56 personen) of is dit aanstaande (32 personen).

Criminele EU-onderdanen (veelplegers) die niet ongewenst verklaard kunnen worden door de IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst), kunnen sinds medio 2009 in aanmerking komen voor een ISD-maatregel opgelegd door de officier van justitie. Hiermee kan een stelselmatige dader sneller en langer worden vastgezet in een speciaal daarvoor aangewezen inrichting. Dit is in de periode van juli 2009 tot eind 2011 12 maal opgelegd aan EU-onderdanen.

EU-onderdanen die getypeerd worden als APV-veelpleger zijn in de eerste helft van 2012 apart via het Veiligheidshuis getoetst. Een deel van deze groep kon worden aangemeld voor een pilot om bij de IND teneinde hen de toegang tot Nederland te ontfangen. Deze pilot loopt nog door. Er is door het Veiligheidshuis gestart met een lijst van 108 APV veelplegers. Eind 2012 bevatte een nieuwe lijst 50 personen.

De georganiseerde en mobiele groepen criminelen uit Oost- en Midden-Europa zijn moeilijk in kaart te brengen en daardoor moeilijk te bestrijden. De aanpak hiervan vergt landelijke en internationale samenwerking.

Ook de landelijke aanpak van het kabinet om de overlast en criminaliteit van EU-migranten terug te dringen heeft effect. Zo zijn sinds 2011 420 EU-migranten tot ongewenst burger verklaard vanwege criminele activiteiten. Nog eens dertig arbeidsmigranten is de toegang tot Nederland ontfegd omdat zij overlast veroorzaakten. Ruim honderd arbeidsmigranten die geen werk meer hebben en dus niet in hun onderhoud kunnen voorzien zijn mede door de inzet van de gemeenten Amsterdam, Utrecht en Den Haag teruggekeerd naar hun eigen land. Verder zijn er dit jaar slechts 19 tewerkstellingsvergunningen voor de land- en tuinbouwsector door het UWV verleend. Vorig jaar waren dat er nog 923, in 2010 2.666. Ook heeft het kabinet schijnzelfstandigheid aangepakt. Het gaat hierbij om arbeidsmigranten die doen alsof zij zelfstandig ondernemer zijn om onder de verplichting van een tewerkstellingsvergunning uit te komen. Er zijn in 2011 382 schijnzelfstandigen opgespoord en hun werkgevers zijn beboet.²¹

6.3 Prostitutie

Zes van de tien prostituees afkomstig uit Oost-Europa

Een deel van de EU-migranten komt (al dan niet vrijwillig) voor prostitutiewerk naar Amsterdam. Hierbij is ook sprake van mensenhandel en uitbuiting. De vraag in welke mate dit plaatsvindt, is lastig te beantwoorden maar verdient wel de aandacht. In het hoofdstuk 'Werk en inkomen' werd al genoemd dat 16% van de Oost-Europese ondernemers staat ingeschreven onder de categorie waar ook prostitutie onder valt (persoonlijke diensten n.e.g.). Het gaat om ongeveer 430 ondernemers.

In 2008/2009 deed bureau Beke onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam. Daaruit komt naar voren dat bijna de helft tot tweederde van de prostituees op de Wallen uit Oost-Europa komt, vaak uit Hongarije. De Oost-Europese prostituees op de Wallen zijn gemiddeld 25 jaar en daarmee de jongste groep prostituees op de Wallen. De meeste Oost-Europese prostituees worden door een pooiernetwerk naar Nederland gehaald. Van

²¹ Bron: Nieuwsbericht Rijksoverheid. Resultaten aanpak arbeidsmigratie zichtbaar. 28 augustus 2012.

de prostituees die werken in het raamprostitutiegebied rond de Ruysdaelkade komt 45 a 60 procent uit Oost-Europa. Deze prostituees zijn vaak afkomstig uit arme streken, zoals Plovdiv in Bulgarije. Ook in het derde raamprostitutiegebied, het Singelgebied, werken veel Oost-Europese prostituees. Verwacht wordt dat het aandeel Oost-Europese prostituees nog verder zal toenemen en dat over een aantal jaren 80% van de groep raamprostituees zal bestaan uit prostituees uit Hongarije, Roemenië, Bulgarije en Tsjechië. Ook in clubs en privéhuizen en in de escort werd een toenemend aantal Oost-Europese vrouwen geconstateerd. Het merendeel van vrouwelijke bureau-escorts was van Oost-Europese, vooral Roemeense afkomst, en tussen de 18 en 25 jaar.²² Bulgaren en Roemenen mogen alleen als zelfstandigen werkzaam zijn in de prostitutie. De gemeente Amsterdam hanteert het standpunt dat er binnen de escort, besloten clubs en privéhuizen in beginsel geen sprake is van zelfstandigheid. De gemeente heeft de branche hieromtrent eind 2011 geïnformeerd en handhaaft sinds april 2012.

Volgens de *Inventarisatie effecten EU-migranten naar Amsterdam* van de gemeente is het aantal Oost-Europese prostituees sterk toegenomen. Er zijn naar schatting 5.000 tot 7.000 legale en illegale prostituees per jaar werkzaam in Amsterdam. Sinds de toetreding van de nieuwe EU-landen (met name van Roemenië en Bulgarije) is de herkomst van de prostituees in Nederland verschoven van Centraal- en Oost-Europa en Centraal-Azië naar vooral de Oost-Europese EU-landen. Van de prostituees in Amsterdam is naar schatting 59% afkomstig uit Oost-Europa. Ter vergelijking; naar schatting 17% komt uit Nederland. Dat komt neer op grofweg 3.000 tot 4.000 Oost-Europese prostituees. Een groot deel is van Hongaarse of Roemeense afkomst, naar schatting respectievelijk 24% en 22% (Bulgarije 11%, Polen 1%).²³

Mensenhandel

Prostitutie is in Nederland niet strafbaar. Het is wel verboden om een ander te dwingen in de prostitutie te werken of te dwingen het geld af te staan. Er is sprake van mensenhandel wanneer iemand door middel van geweld, misleiding of misbruik van overwicht door derden wordt gedwongen als prostituee te werken. Bij aanwijzingen van mensenhandel mag een slachtoffer niet direct worden uitgezet als illegale vreemdeling, maar heeft zij recht op een bedenktijd van drie maanden. Tijdens deze periode verblijft iemand legaal in Nederland en kan gebruik maken van opvangvoorzieningen. De vrouw wordt daarmee in de gelegenheid gesteld om in alle rust te besluiten of zij aangifte wil doen. Als iemand besluit geen aangifte te doen, vervalt de grond voor verblijf in Nederland en moet iemand terugkeren naar het land van herkomst, tenzij er een andere grond voor verblijf is. Wanneer iemand besluit aangifte te doen, heeft zij recht op een tijdelijke verblijfsvergunning voor de duur van de strafrechtelijke procedure. Volgens gegevens van het landelijke Coördinatiecentrum Mensenhandel (CoMensha) heeft ongeveer de helft van de aangemelde cliënten in 2012 (t/m november) een Oost-Europese nationaliteit. Circa 1 op de 8 aangemelde cliënten is afkomstig uit de politieregio Amsterdam-Amstelland.²⁴

²² Bron: Bureau Beke. Kwetsbaar beroep. *Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam*. Arnhem, oktober 2010.

²³ Uit: *Inventarisatie Effecten EU-migratie naar Amsterdam*. Gemeente Amsterdam, december 2011. Schattingen uit 2010.

²⁴ Zie: Comensha. *Maandelijks rapportage cijfers (mogelijke) slachtoffers mensenhandel, november 2012*.

Het Amsterdams Coördinatiepunt Mensenhandel (ACM) van HVO-Querido biedt sinds 2007 coördinatie en opvang voor de Amsterdamse zorg op het gebied van mensenhandel-problematiek. Vanuit dit coördinatiepunt vindt afstemming plaats tussen verschillende bij mensenhandel betrokken instellingen en instanties. Iedereen die in de regio Amsterdam te maken krijgt met een slachtoffer van mensenhandel of loverboys kan het ACM inschakelen voor hulp, informatie en advies. In 2012 is de opvang van slachtoffers van mensenhandel door landelijke subsidie uitgebreid van 14 naar 41 bedden (14 gemeentelijk gesubsidieerd, 27 landelijk).

Amsterdam vangt jaarlijks ongeveer 200 slachtoffers van mensenhandel uit het hele land in de stad op. Afhankelijk van de problematiek blijven zij drie maanden tot een jaar in de gespecialiseerde opvang. Daarna moeten ze doorstromen naar reguliere woningen. Het aantal kamers waar slachtoffers worden opgevangen wordt uitgebreid van 10 woningen in de regio naar 20 kamers. Zolang iemand een B9 status heeft kan die daar dan wonen. Iemand moet weg als de B9 is ingetrokken of als er een definitieve verblijfsvergunning voor in de plaats is gekomen. De 10 woningen worden gehuurd en beheerd door HVO/Querido.

In 2012 werden er 78 vrouwen en 5 kinderen opgevangen vanuit Amsterdam. Daarvan kwamen er 23 uit de EU (en drie uit Nederland), het ging om vrouwen uit Bulgarije, Hongarije en Roemenië. Het aantal vrouwen dat opgevangen werd vanuit de rest van Nederland was iets groter (88 vrouwen en 17 kinderen), waarvan 16 uit de Europese Unie. Ook hier ging het om vrouwen uit Bulgarije, Hongarije en Roemenië en om één vrouw uit Tsjechië.

Tabel 6.3 Opvang slachtoffers mensenhandel (B9-slachtoffers), 2012

	Amsterdam (ACM)	rest Nederland (COSM)
Bulgaren	8	8
Hongaren	13	4
Roemenen	2	3
Tsjechen	-	1
Nederlanders	3	-
overige landen (buiten EU)	52	72
totaal aantal vrouwen	78	88
kinderen	5	17

bron: HVO/Querido

6.4 Hulp aan “gestrande” EU-onderdanen

De migratie binnen de EU heeft ook de kant dat er mensen “stranden in de stad”. Dit is niet nieuw, maar wel een aandachtgebied als gevolg van de vergroting van de EU. Het gaat om mensen die er niet in slagen werk te vinden, om gelukzoekers en soms ook mensen die zich gedwongen voelden te vertrekken uit hun land. Binnen de gemeente zijn een drietal organisaties actief om mensen terug te geleiden naar hun herkomstland. Van oudsher is dit Stichting de Regenboog/AMOC en GGD/Veldwerk. Sinds 2012 is daar Barka bijgekomen, gefinancierd door de gemeente Amsterdam. De organisatie is ook werkzaam in Utrecht en Den Haag om met name met mensen uit Polen en andere Oost-Europese landen in contact te komen en te bewegen tot terugkeer.

Naar schatting vier van de tien migranten waar Barka contact mee had in 2012 hebben een alcoholverslaving. Ook drugsverslaving, verslaving aan alcohol én drugs, psychiatrische problemen en algemene gezondheidsproblemen komen voor. Veel van deze mensen zijn in aanraking gekomen met justitie doordat zij winkeldiefstallen hebben gepleegd of wegens verstoring van de openbare orde (wildplassen, bedelen, alcoholgebruik op straat, geen papieren e.d.). De verblijfsduur in Nederland van cliënten van Barka varieert van een week tot 6 jaar. De meeste contacten vinden plaats bij opvanghuis De Haven van het Leger des Heils en bij inloophuis Amoc van stichting De Regenboog. Ook heeft men contacten op straat, via de GGD, via het Ticket Office bij het busstation Centraal Station, in detentiecentra (Zaandam, Zeist/Soesterberg) of via eigen telefonische aanmelding. Het gaat om migranten die naar Nederland zijn gekomen om werk te vinden wat niet gelukt is of maar tijdelijk en vervolgens dakloos zijn geworden. Sommigen zijn in Nederland bestolen of belazerd met werk. Het betreft voornamelijk mannen (93%) tussen de 25 en 50 jaar. Het merendeel van de contacten is met werkloze dakloze Polen, maar er is ook contact met mensen uit Litouwen, Letland, Bulgarije en Roemenië. Stichting de Regenboog en Veldwerk hebben hun eigen trajecten en aanpak om EU-onderdanen terug te laten keren.

Tabel 6.4 laat zien dat in 2012 in totaal 282 keer ondersteuning is geboden bij repatriëring. In 11 van deze gevallen was er sprake van een gezamenlijke actie van organisaties. Dit houdt in dat deze gevallen in het overzicht dubbel zijn geteld. Daarnaast stonden in het overzicht van Veldwerk twee personen die in 2012 twee maal zijn teruggekeerd. Ten slotte betrof een terugkeer naar Hongarije, ondersteund door GGD, een gezin van vijf personen. In feite zijn hiermee in 2012 274 personen/gezinnen geholpen bij terugkeer naar hun land van herkomst via deze organisaties.

Verder is te zien dat voor Barka (100%) en De Regenbooggroep (75%) het accent op personen uit Oost-Europa ligt. Barka heeft in 2012 voornamelijk Polen geholpen bij terugkeer; AMOC/De Regenbooggroep heeft relatief veel Polen, Letten en Roemenen ondersteund. Veldwerk had in 2012 een divers cliëntenbestand; de helft kwam uit Oost-Europa en bijna een kwart uit West-Europa.

Tabel 6.4 Repatriëring per land per organisatie, 2012

	AMOC Regenboog	Barka	GGD Veldwerk ²⁵	totaal per land
Bulgarije	10			10
Estland	1			1
Hongarije	6		7	13
Kroatië	1			1
Letland	16	8	1	25
Litouwen	6	5	1	12
Oekraïne		1		1
Polen	22	71	6	99
Roemenië	14	20	11	45
Rusland		1		1
Tsjechië	10	3	3	16
Wit Rusland		2		2
subtotaal Oost-Europa	86	111	29	226
Frankrijk	2		5	7
Griekenland	1			1
Italië	12		1	13
Portugal			3	3
Spanje			3	3
subtotaal Zuid Europa	15	0	12	27
België			2	2
Duitsland	9		3	12
Groot Brittannië	3		5	8
Ierland	1			1
Oostenrijk			3	3
subtotaal West Europa	13	0	13	26
IJsland			1	1
Zweden	1		1	2
subtotaal Noord Europa	1	0	2	3
totaal per organisatie	115	111	56	282

6.5 Samenvatting

Zowel in de regio Amsterdam-Amstelland als in Amsterdam is een stijgende trend te zien van het aandeel verdachten van criminaliteit uit Oost-Europa. De helft van de door Midden- en Oost-Europese verdachten gepleegde delicten wordt in stadsdeel Centrum gepleegd.

Amsterdam heeft meerder manieren om overlast en criminaliteit van Oost-Europeanen tegen te gaan. Zo willen ze hen beter registreren, illegale huisvesting aanpassen en een speciale werkgroep in het leven roepen om criminaliteit tegen te gaan. Daarnaast kunnen criminele Europeanen (versneld) worden uitgezet naar het land van aanpak.

²⁵ Veldwerk heeft in drie gevallen geholpen bij repatriëring van personen die van buiten de EU komen. Het ging hierbij om Bonaire, Dominicaanse Republiek en de VS. Deze gevallen zijn niet in het overzicht meegenomen. Daarnaast bevat de zeven repatrianten uit Hongarije een gezin van vijf personen.

Een deel van de EU-migranten komt (al dan niet vrijwillig) voor prostitutiewerk naar Amsterdam. Ongeveer zes van de tien prostituees in Amsterdam zijn afkomstig uit Oost-Europa. De Oost-Europese prostituees op de Wallen zijn gemiddeld 25 jaar en daarmee de jongste groep prostituees. Ook in clubs, privéhuizen en in de escort werkt een toenemend aantal Oost-Europese vrouwen. Als men gedwongen wordt in de prostitutie te werken of geld af te staan, dan is er sprake van mensenhandel. Ongeveer de helft van de aangemelde cliënten in 2012 bij het landelijke Coördinatiecentrum Mensenhandel heeft een Oost-Europese nationaliteit.

Vanaf 2012 is er een intensivering gestart om gestrande EU-onderdanen te laten terugkeren naar hun herkomstland middels een afspraak met de organisatie Barka. De stichting helpt migranten om uit hun situatie van dakloosheid te komen. Het gaat om migranten die naar Nederland zijn gekomen om werk te vinden en vervolgens dakloos zijn geworden. Sommigen zijn in Nederland bestolen of belazerd met werk. Het betreft voornamelijk mannen (93%) tussen de 25 en 50 jaar. Het merendeel van de contacten is met werkloze dakloze Polen, maar er is ook contact met mensen uit Litouwen, Letland, Bulgarije en Roemenië. Er is vaak sprake van alcoholproblemen. In totaal zijn in 2012 door De Regenboog/AMOC, GGD/Veldwerk en Barka 274 personen teruggekeerd.

7 Conclusie

Sinds de toetreding van de Midden- en Oost-Europese landen tot de Europese Unie is er een migratiestroom op gang gekomen van uit Oost-Europa naar het westen van Europa. Met de economische malaise in het zuiden van Europa trekken ook Zuid-Europeanen naar West-Europa toe. Het gaat in meerderheid van de gevallen om arbeidsmigratie, maar ook studie en de liefde zijn belangrijke motieven om te migreren. De aanwezigheid van twee universiteiten in de stad draagt eraan bij dat het aandeel studiemigranten relatief groot is, uit andere Nederlandse studies (EUR/Nicis, SCP²⁶) komt dit motief niet zo sterk naar voren. Ook liefde komt meer nadrukkelijk naar voren in dit Amsterdamse onderzoek dan in vergelijkbare studies elders in Nederland. Zowel studie als de liefde trekt meer vrouwen dan mannen naar Amsterdam toe. Met name bij de Oost-Europeanen zijn vrouwen in de meerderheid.

Wanneer Europeanen voor werk naar Amsterdam toe komen is het hoofdzakelijk voor hoog opgeleid werk (aan de universiteit, uitgezonden als expat), óf voor laag opgeleid werk (schoonmaak, bouw, horeca), het middensegment lijkt te ontbreken. Ook geven de respondenten met een middelhoog opleidingsniveau vaak aan onder hun niveau te werken. Daarnaast is er nog een groep, met name Zuid-Europeanen die in de creatieve industrie werken. Ook hierin is het profiel van Amsterdam, de aanwezigheid van de creatieve industrie, die een bepaalde groep migranten naar Amsterdam trekt.

De keuze voor Amsterdam is dan ook voor de meeste migranten een bewuste keuze, ruim de helft van de ondervraagde migranten gaf aan dat Amsterdam de enige optie was, 80% kwam ook direct naar Amsterdam toe en heeft niet eerst elders in Nederland gewoond. Dit geldt overigens niet voor de Poolse migranten, zij hebben wel vaak eerst elders gewoon in Nederland. Dit betekent niet dat EU-migranten nooit ergens anders buiten hun geboorteland hebben gewoond: één derde deel van de ondervraagden woonde al eens in een ander Europees land, met name Groot-Brittannië wordt veel genoemd.

De reden dat men naar Amsterdam kwam, en het opleidingsniveau zijn erg bepalend voor de huidige situatie en de plannen voor de toekomst van migranten. Hieronder worden vier dominante profielen gegeven van de Oost- en Zuid-Europese migranten in Amsterdam.

Liefdesmigranten

Tussen de 10% en 20% van de migranten in Amsterdam komt voor de liefde naar de stad toe. Het zijn in meerderheid vrouwen, zowel uit Oost- als uit Zuid-Europa. Het grootste deel van hen verwacht in Nederland te blijven (71%). De helft van deze migranten zou ooit weer in het geboorteland willen wonen maar een belangrijke reden om in Nederland

²⁶ Engbersen et al. (2011) Arbeidsmigratie in vieren. Bulgaren en Roemenen vergeleken met Polen, Erasmus Universiteit.

Dagevos, J. (red.) (2011) Poolse migranten, De positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen, SCP.

te blijven is dat de partner Nederlands is. Een belangrijke reden om Nederland te verlaten is het missen van vrienden en familie in het land van herkomst. Een relatief groot deel van deze migranten geeft aan het nu slechter te hebben vergeleken met hun situatie in het geboorteland (18% t.o.v. 9% gemiddeld). Ze hebben dan ook relatief vaak een baan op een lager niveau dan waarvoor ze zijn opgeleid (36% t.o.v. 27% gemiddeld). Zij lijken daarmee meer afhankelijk van hun partner. Dit maakt hun positie kwetsbaar wanneer de relatie onverhoopt toch over mocht gaan.

Arbeidsmigranten

Ongeveer 60% tot 70% van de migranten komt in eerste plaats voor werk naar Amsterdam toe. Binnen deze groep arbeidsmigranten zijn er grote verschillen of zij hoger of lager/middelbaar geschoold zijn.

Niet-universitaire arbeidsmigranten

De lager en middelbaar opgeleiden (niet universitair) die naar Nederland zijn gekomen voor werk verwachten grotendeels hier te blijven (84%). Voornamelijk omdat ze geen toekomst zien in het geboorteland en vanwege de economische situatie daar. Deze groep migranten heeft minder contact met familie thuis (66% veel, 34% soms) dan de andere groepen en gaan ook minder vaak terug naar het geboorteland voor familiebezoek (30% meerdere keren per jaar, 43% één keer per jaar). Wel maken ze veel gebruik van hun netwerk, zowel het werk als woonruimte vinden ze vaak via familie of vrienden. Met name lager opgeleide Oost-Europeanen trekken vaak eerst in bij bekenden voordat zij eigen woonruimte hebben gevonden. Het gaat bij deze groep om kettingmigratie: dankzij het netwerk in Nederland, kunnen zij ook naar Nederland komen.

Een groot deel van deze migranten geeft aan vrij moeilijk rond te kunnen komen van hun inkomen en een baan te hebben op een lager niveau dan waarvoor ze opgeleid zijn. Zij werken vaak veel uren per week, maar hun inkomens zijn bescheiden. Daarbij is de huur die zij maandelijks betalen voor hun woonruimte vaak hoog. Huishoudens met inkomens tussen de €1000 en €1750 per maand betalen gemiddeld €670 aan huur. Toch geven ze wel grotendeels aan dat de huidige situatie beter is dan hun situatie was in het land van herkomst.

Belangrijke sectoren waar zij werkzaam zijn, zijn de bouw, de schoonmaak en de horeca. Deels gaat het om zelfstandigen, met name Roemenen en Bulgaren zijn vaak als zelfstandige aan het werk, deels gaat het om mensen in loondienst, waarbij vaste contracten even vaak voorkomen als tijdelijke contracten.

De meesten hebben wel een taalcursus gedaan, maar de beheersing van het Nederlands is nog beperkt. Wel spreken zij vaker Nederlands dan de hoger opgeleiden.

De werkloosheid onder arbeidsmigranten is beperkt, en zolang zij werk hebben, zijn zij in staat om een bestaan op te bouwen dat in ieder geval een verbetering is ten opzichte van het bestaan in het geboorteland. De kwetsbaarheid van deze groep zit in de kans werkloos te raken. Met de woonlasten die zij betalen is het niet waarschijnlijk dat zij een buffer op kunnen bouwen voor mindere tijden.

Universitaire arbeidsmigranten

Van de universitair opgeleiden die naar Nederland zijn gekomen voor werk verwacht een relatief groot deel niet in Nederland te blijven (25%, 58% denkt wel over vijf jaar nog in Nederland te zijn). Zij hebben veel contact met hun familie en gaan ook vaak terug naar het geboorteland voor familiebezoek (76% gaat meerdere keren per jaar terug). Een

belangrijke reden om weg te gaan uit Nederland is de wens om een tijd in een ander land te wonen/werken. Een belangrijke reden om eventueel wel in Nederland te blijven is dat het hier goed bevalt. Deze migranten hebben dan ook vaak een vast contract (65% van degenen in loondienst) en doen werk dat past bij het opleidingsniveau. Van het inkomen kunnen ze ook vrij makkelijk rondkomen. Daarnaast zijn ze vrij tevreden over hun huidige woning in Amsterdam. De Nederlandse taalbeheersing is minder goed bij deze groep, 36% geeft aan geen Nederlands te spreken en 37% heeft moeite een gesprek in het Nederlands te voeren.

Overige arbeidsmigranten

Een sector die wel bij de inschrijvingen van ondernemers bij de Kamer van Koophandel naar voren kwam, maar niet voorkwam in de enquête is de prostitutie. Zestien procent van de Oost-Europese ondernemers is ingeschreven in de categorie waar ook prostitutie onder valt (persoonlijke diensten n.e.g.). Met name Roemeense, Bulgaarse en Hongaarse vrouwen zijn vaak in deze branche actief. Wat hun motieven waren om te komen en hoe zij de toekomst zien is niet uit de enquête te halen.

Ook de groep migranten die ongeregistreerd in bijvoorbeeld illegale pensions woont of via matrassenverhuur in Amsterdam verblijft, blijft merendeels uit zicht van deze monitor.

Studiemigranten

Ongeveer 10% van de migranten in Amsterdam komt voor studie naar de stad toe. De migranten die naar Nederland zijn gekomen voor studie zijn ook bijna allemaal universitair opgeleid. Zij verwachten grotendeels niet in Nederland te blijven (45% denkt van wel, 29% van niet en 26% weet het niet). Deze migranten hebben, net als de universitair opgeleiden die voor werk naar Nederland zijn gekomen, veel contact met hun familie (85% veel) en gaan ook vaak terug naar het land van herkomst voor familiebezoek (72% meerdere keren per jaar). Een groot deel van deze migranten wil ooit weer in het geboorteland wonen, maar een andere reden om Nederland te verlaten is dat ze een tijd in een ander land willen wonen/werken. Een vrij groot deel geeft ook aan het nu niet beter te hebben dan in het geboorteland. Een belangrijke reden om wel in Nederland te blijven is dat het hier goed bevalt: ze kunnen vrij makkelijk rondkomen en zijn tevreden over hun huidige woonruimte. Vaak werken zij naast hun studie, het gaat dan wel om 'bijbaantjes', werk onder hun opleidingsniveau en met een tijdelijk contract.

Net als van de universitaire werkmigranten beheerst een groot deel van deze migranten de Nederlandse taal niet of nauwelijks. Een manier voor hen om zich meer thuis te voelen in Nederland is wellicht de Nederlandse taal te leren.

De studenten en de universitaire werkmigranten lijken dus sterk op elkaar als het gaat om hun band met Nederland. Beide groepen verwachten niet in Nederland te blijven, ondanks dat het hen hier wel goed bevalt. Ze willen namelijk graag ooit ook in een ander land wonen en werken. Wellicht vanwege dit toekomstperspectief beheersen zij de Nederlandse taal minder goed dan de andere migranten. Als ze de taal beter zouden beheersen, voelen deze migranten zich wellicht ook meer thuis in Nederland.

Avonturiers

Ongeveer 5% van de ondervraagde migranten gaf aan om allerlei redenen naar Amsterdam te komen die niet direct verbonden waren met een doel als werk, studie of een geliefde. Zij kwamen bijvoorbeeld voor een 'beter leven' in het algemeen ("Because I

want to live, and stop "survive" in Italy.”), voor het avontuur (“Experience, adventure”), de openheid van Amsterdam/Nederland (“I'm homosexual”).